

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Environmentální témata ve veřejném čínském diskurzu

Environmental topics in Chinese public discourse

OLOMOUC 2020, Simona Tomanová

vedoucí diplomové práce:

Ing. Mgr. Richard Turcsányi, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité
prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Anotace

Počet stran a znaků: 73 stran (143 191 znaků)

Počet titulů použité literatury: 86

Klíčová slova: environmentální problémy, ochrana životního prostředí, Under the Dome, rakovinové vesnice, znečištění vody, čínské nevládní neziskové organizace

Anotace:

Tato diplomová práce si klade za cíl zodpovědět otázku, jak se environmentální problémy, jmenovitě znečištění vody, znečištění ovzduší a rakovinové vesnice, dostaly do čínského veřejného diskurzu. První část práce obsahuje historický vývoj environmentální ochrany v Čínské lidové republice a různé druhy environmentální angažovanosti v čínské společnosti. Další část se zaměřuje na jednotlivé environmentální problémy. Studie jsou rozděleny do samostatných částí, které obsahují popis dané problematiky, vyhodnocení proč, jak a kdy se dostaly tyto případy do veřejného diskurzu, mediální zmínky, jak na ně reagovala vláda Čínské lidové republiky a čínský lid a zda vedly k nějakým pozitivním změnám, ať už ze strany čínského lidu nebo vlády země.

Resumé:

Analyzované environmentální problémy vedly k těmto výsledkům: Znečištění ovzduší se ve velké míře dostalo do povědomí čínského lidu díky dokumentu Under the dome. Dokument byl většinou přijat kladně s tím, že pomohl divákům lépe pochopit problematiku znečištěného ovzduší. V rámci případové studie rakovinových vesnic jsem došla k závěru, že boj vesničanů proti znečišťovatelům a státu je zatím neúspěšný i přes fakt, že uznání tohoto problému autoritami představuje pozitivní krok vpřed. Významnou roli a pomoc pro znevýhodněné vesničany představují environmentální NGO, které se snaží upoutat pozornost k danému tématu a napomáhat k řešení těchto problémů. Znečišťovatelé a někdy i samotná vláda však často stojí proti NGO a znemožňují jim jakoukoliv činnost. Řešení problému znečištěných vod bylo nejúspěšnější ze všech tří analýz zejména z toho důvodu, že se tento problém otevřel samotnou čínskou vládou a až díky jejímu rozhodnutí se úspěšně dostal do veřejného čínského diskurzu ve snaze jej změnit.

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé práce Ing. Mgr. Richard Turcsányi, Ph.D za cenné rady, odborné vedení, vstřícný a trpělivý přístup při zpracování této práce.

Obsah

1	Úvod	9
2	Environmentální angažovanost	11
2.1	Přístup shora-dolů (top-down)	11
2.2	Přístup zdola-nahoru (bottom-up)	12
2.3	Přístup občanské společnosti.....	13
3	Historický vývoj environmentální ochrany v Čínské lidové republice	14
3.1	První náznaky environmentální ochrany v Čínské lidové republice.....	15
3.2	Padesátá a šedesátá léta dvacátého století	15
3.3	Sedmdesátá léta dvacátého století	16
3.4	Osmdesátá léta dvacátého století	18
3.5	Devadesátá léta dvacátého století.....	19
3.6	Fáze vývoje na začátku dvacátého prvního století.....	22
3.7	Období mezi lety 2010 a 2020	24
3.8	Blízká budoucnost – draft čtrnáctého pětiletého plánu	26
4	Znečištění ovzduší	28
4.1	Dokument Under the Dome	30
4.2	Mediální zmínky o dokumentu	32
4.3	Reakce na dokument	33
4.3.1	Reakce čínských občanů.....	33
4.3.2	Reakce vlády.....	35
4.4	Závěr kapitoly	36
5	Rakovinové vesnice.....	38
5.1	Co jsou to rakovinové vesnice	38
5.2	Geografické rozložení rakovinových vesnic	41
5.3	Mediální zmínky o rakovinových vesnicích	42
5.4	Protesty.....	43
5.4.1	Okres Jinshan (金山区)	43
5.4.2	Vesnice Liuchong (刘冲村) v Hubei (湖北)	44
5.4.3	Vesnice Nanmen (南门)	45
5.4.4	Okres Wengyuan (翁源县).....	45
5.5	Klimatičtí uprchlíci z rakovinových vesnic	46
5.6	Nevládní neziskové organizace v Čínské lidové republice.....	47
5.6.1	Pomoc nevládních neziskových organizací v rakovinových vesnicích	48

5.7	Závěr kapitoly	49
6	Znečištění vody	51
6.1	Strategie a plány vlády	52
6.2	Vládní projekty.....	55
6.2.1	Jezero Tai (太湖)	55
6.2.2	Kapitán řek.....	55
6.3	Spolupráce vlády s lidmi.....	56
6.4	Mediální zmínky	56
6.5	Závěr kapitoly	57
7	Závěr.....	59
8	Resumé	62
9	Seznam literatury	63

Seznam zkratek

ACEF – All China Environmental Federation

APEC – Asijsko-pacifického hospodářského společenství

APPCL – Zákon o prevenci a kontrole znečištění ovzduší

CCTV Čínská ústřední televize

CEF – Světový fond životního prostředí

CNKI – China National Knowledge Infrastructure

CNPC – China National Petroleum Corp

ČLR – Čínská lidová republika

EPB – Úřad pro ochranu životního prostředí

FON – Friends of Nature

FYP – Pětiletý plán (pětiletka)

CHSK – Chemická spotřeba kyslíku

NCEP – Národní konference o ochraně životního prostředí

NGO – Nevládní neziskové organizace

OŽP – Ochrana životního prostředí

PCAP – Právní systém pro prevenci a ochranu znečištění ovzduší

PM 2.5- Prachové částice menší než 2,5 μm (mikrometru)

UNFCCC – Organizace spojených národů o změně klimatu

WHO – Světová zdravotnická organizace

ŽP – Životní prostředí

Ediční poznámka

Pro čínské názvy (jména osob, měst, firem, ...) byla pro upřesnění v této práci použita oficiální transkripční abeceda pīnyīn bez tónových značek.

1 Úvod

Čínská lidová republika ignorovala své environmentální problémy po desetiletí a intenzivně se zaměřovala na ekonomický rozvoj a hospodářský růst. A právě toto ignorování životního prostředí může Čínu v budoucnu dostat do potíží po ekonomické stránce. Vedení Číny stojí před nelehkým úkolem, kdy se musí pokusit balancovat mezi touhou po pokračujícím hospodářském růstu a rostoucím sociálním tlakem na zlepšení ochrany životního prostředí, který má hluboký dopad nejen na Čínu, ale i svět mimo ni. Právě proto vyžaduje řešení nejnaléhavějších světových ekologických problémů, jako jsou změna klimatu, úbytek ozonové vrstvy v zemské atmosféře a ztráta biologické rozmanitosti, plné odhodlání a spolupráci Čínské lidové republiky a zbytku světa.

Otázkou tedy je, jaké události v Číně otevřely Pandořinu skříňku předchozího zanedbávání a vyvolaly větší zájem veřejnosti o téma ochrany životního prostředí? Tato magisterská diplomová práce bude zkoumat tři případy environmentálních problémů v Čínské lidové republice a v jejím průzkumu bude vyhodnoceno, proč a jak byly jednotlivé události přineseny do veřejného prostředí. Jsou to témata, na která bylo upozorněno ze zahraničí, nebo v rámci Číny? Popř. kdo tato témata na čínském poli otevřel – jednalo se o určité elity skrz knihy, filmy nebo výzkumy, byla tato problematika vyzdvihnuta díky občanským masovým protestům, nebo je otevřela sama centrální vláda?

K analýze, jakým způsobem environmentální témata ovlivnila veřejný čínský diskurz, jsem vybrala tři případy, jmenovitě znečištění ovzduší, znečištění vody a problém rakovinových vesnic. Podle průzkumu veřejného mínění v Čínské lidové republice patří znečištění ovzduší a vody mezi deset největších problémů týkajících se životního prostředí (Most concerning environmental issues according to citizens in China as of March 2020 compared to March 2019, 2020). Vzduch a voda patří mezi nejdůležitější složky životního prostředí, bez kterých se člověk nemůže obejít. Vše, co se vyskytuje ve vdechovaném vzduchu a ve využívané vodě se dostává do nitra lidského těla a přímo působí na zdraví člověka. A právě znečištěné ovzduší a znečištěná voda patří mezi hlavní důvody, proč je úmrtnost na onkologická onemocnění ve venkovské Číně mimořádně vysoká (Liu, 2010).

Cílem práce je najít odpovědi na dvě hlavní výzkumné otázky – kdy a proč se o dané problémy začala čínská společnost zajímat. Dále pak zjistit, jaké změny nastaly a zda tyto případy vedly k nějakým výsledkům a úspěšným změnám v Čínské lidové republice a její environmentální ochraně.

První část práce pojednává o environmentální angažovanosti a o historickém vývoji environmentální ochrany v Čínské lidové republice. K lepšímu pochopení této diplomové práce je nutné popsat mechanismy, kterými se jednotlivá témata dostala do povědomí čínských občanů. K analýze jsem vybrala tři odlišná témata, která se do povědomí čínských občanů dostala jinými způsoby (přístupem „shora-dolů“, přístupem „zdola nahoru“ a pomocí skupiny elit). Způsob, díky kterému se čínská společnost začala zajímat o daný environmentální případ, může totiž znamenat určitou předzvěst úspěchu či neúspěchu boje proti danému environmentálnímu problému. Následující část práce představuje analýzu těchto tří environmentálních problémů. Každý z případů je rámcově rozdělen na obecný základ, mediální zmínky, reakci čínských občanů a reakci vlády či občanské společnosti.

Tato diplomová práce převážně čerpá z anglických a čínských zdrojů, odborných periodik, akademických prací a čínských i mezinárodních deníků. Kritickou diskurzivní analýzou porovnávám informace získané ze zdrojů a analyzuji, jaké změny nastaly ve veřejném čínském diskurzu.

2 Environmentální angažovanost

Do tvorby environmentální angažovanosti v Číně je potřeba zasadit aktivní účast občanské společnosti, politické spory (vnitrostátní i mezinárodní), žurnalistiku a aktivismus (i v kybernetickém prostoru), což představuje klíčovou základnu pro environmentální vědomí a změny.

K lepšímu pochopení této diplomové práce je nutné popsat mechanismy, jak se jednotlivá environmentální témata dostala do povědomí čínských občanů. Kapitola znečištění ovzduší je případem, kdy se daný environmentální problém dostal do povědomí veřejnosti pomocí elit. V sociálních vědách se pojem elit používá pro vymezení skupiny mocných, mezi které může patřit organizace nebo komunita (Tuček, 2006). V tomto případě skupinu elit představuje Chai Jing se svým dokumentárním filmem *Under the Dome*. Problém rakovinových vesnic je typickým příkladem přístupu „bottom-up“, kdy sama občanská společnost začala řešit daný problém a pro přístup „top down“ je naopak charakteristický stejný mechanismus jako v případě problému znečištění vody, tedy mechanismus, kdy daný problém začali řešit sami silní aktéři (v tomto případě vláda).

2.1 Přístup shora-dolů (top-down)

V rámci strategie „top down“ jsou rozhodnutí a politika formulovány rozhodovateli a následně se implementují hierarchicky shora dolů za účelem dosažení cílů stanovených „v centru“, přičemž ostatní aktéři představují „podřízené jednotky“, které neovlivňují implementaci plánu.

Deklarace Konference Organizace spojených národů o životním prostředí (známá také jako Stockholmská deklarace) zasadila semena ekologických změn v Číně a signalizovala zlom v čínském rozhodnutí obnovit politické a hospodářské vztahy se zbytkem světa a převzetí čínského sídla v OSN v roce 1972 otevřelo dveře novému porozumění čínských environmentálních problémů a možných řešení (Economy, 2010).

Je důležité upozornit, že čínská vláda není monolitická. Různé funkční agentury státu mají odlišné názory na ochranu životního prostředí a občanský environmentální aktivismus. Ministerstvo ochrany životního prostředí například doufá, že environmentální skupiny bojující za ochranu životního prostředí mohou přispět k ochraně zejména na místní úrovni, kde jsou environmentální opatření do značné míry ohrožena ve prospěch hospodářského rozvoje. Na druhé straně Ministerstvo občanských

věcí vytvořilo regulační rámec pro kontrolu a sledování občanského aktivismu (Matsuzawa, 2012).

2.2 Přístup zdola-nahoru (bottom-up)

V posledních několika letech došlo v Číně k výraznému nárůstu ekologických sporů [soudní spory, boj o nárok na odškodnění, veřejné protesty (online i v ulicích) jak proti vládním rozhodnutím, tak proti samotným znečišťovatelům]. Občané mnoha čínských měst se hromadně vydávají do ulic, aby vyjádřili své názory na aktuální vývoj situace v oblastech, kde žijí. Ve většině případů je společným spouštěčem těchto protestů průmyslový rozvoj, který je spojen se zvýšením zdravotních rizik a negativním environmentálním vývojem (Chen, 2017). Tyto protesty (anglicky: environmental mass incidents, čínsky: 环境群体性事件) jsou reakcí na nestabilitu společnosti a představují pobouření čínského lidu na současnou ochranu životního prostředí. Podle Judith Shapiro (2012) je těchto incidentů okolo pěti tisíc za rok. Některé probíhají hodinu a účastní se jich minimální počet protestantů, některé z těchto protestů jsou však masové a častokrát mohou uzavřít centra měst, nebo dokonce i celé město.

Právě tyto veřejné krize stimulují pozornost čínské vlády a nutí ji k určitým změnám a zároveň poskytují příležitost nestátním organizacím rozšiřovat svůj vliv. Mezi významné příklady masových protestů v ČLR jsou také online spory, protože online aktivismus snadno a ve velkém mobilizuje občany globálně po celém území ČLR (Matsuzawa, 2012).

Veřejné protesty (online i v ulicích) a environmentální politické spory jsou v dlouhé čínské historii novinkou, a proto přitahují pozornost nejen domácích médií, ale i těch zahraničních. Na domácí půdě jsou důležití alternativní online zprostředkovatelé, protože pokrytí těchto protestů a problémů je ve státě vlastněných médiích představováno tak, jak chce vedení Číny, což častokrát neodpovídá pravdě (Chen, 2017).

Angažování čínských občanů v environmentálních sporech však neprobíhá jen přes protesty či stěžování si na hromadných sdělovacích prostředcích. V roce 2003 došlo k jednomu z deseti nejdůležitějších soudních sporů v oblasti životního prostředí. Jednalo se o problém vesnice Rongping (荣平) v provincii Fujian (福建), kde obyvatelé vesnice trpěli kvůli nedaleké chemické továrně (Li et al., 2012). Problematice rakovinových vesnic se detailněji věnuji v kapitole číslo pět, strana 38.

2.3 Přístup občanské společnosti

Znepokojivé environmentální podmínky země napomohly k rozšíření environmentálního aktivismu. Zvyšující se povědomí o environmentálních problémech se projevuje v rostoucím počtu nevládních organizací a dobrovolnických skupin. V počtu množství těchto sociálních organizací, jsou environmentální organizace druhé hned za různými hnutími za lidská práva (Bandy & Smith, 2005).

K prohlubování povědomí o environmentálních problémech Číny napomohly čínské NGO, které se zabývají širokou škálou aktivit od budování komunit pro výzkum, až po veřejné vzdělávání, ke kterému využívají všech forem médií, jako jsou televize, rádia, workshopy nebo výstavy. Myšlenkou „可以帮满不能添乱“ je myšleno to, že čínská vláda chce, aby NGO pomáhaly, nicméně je důležité, aby nepodřývaly moc čínské vlády (doslova asi: „může pomáhat, ale nemůže způsobovat nepokoje). Environmentální organizace mají určitým způsobem zajištěné volné pole působnosti a aktivity pod podmínkou, že razantně nezasahují do národní politiky (Economy, 2010).

Tato postupná „ekologizace“ čínské vlády poskytuje příznivé podmínky pro aktivitu nevládních organizací a produkci „zelenějších“ diskurzů. Se vzestupem zelené veřejné sféry byly čínské veřejnosti představeny nové pohledy na životní prostředí. I přes to, že čínská vláda jejich činnosti určitým způsobem podporuje, je nutné, aby vzestup environmentálních skupin podporovali i běžní občané, což se v současné době daří – čínská společnost se přesouvá od silně materialistického způsobu života k hodnotám, jako jsou kvalita života, udržitelnost, sounáležitost, zabezpečení a pocit bezpečí (Chen, 2017).

Na další případ, jak elity, tentokrát zahraniční, ovlivňují environmentální politiku čínské vlády se ve své bakalářské práci „Vliv americké ambasády v Pekingu na environmentální politiky čínské vlády“ zaměřuje i Kamil Hubka. Americká ambasáda napomohla k zodpovědnějšímu přístupu a transparentnosti v ohledu na znečištěné ovzduší (Hubka, 2018). Výskyt těchto událostí a diskuzí napomáhá k vzestupu kritičtějšího environmentálního diskurzu čínského lidu i čínské vlády.

3 Historický vývoj environmentální ochrany v Čínské lidové republice

Intenzivní ekonomický růst měl v Čínské lidové republice prioritní postavení po dlouhá desetiletí a problémy spojené s ekonomickým rozvojem a hospodářským růstem byly odsouvány do pozadí. Jedním z těchto problémů, a v dnešní době s největší pravděpodobností i tím nejnaléhavějším, je environmentální ochrana a boj se stále zhoršujícím se životním prostředím nejen Čínské lidové republiky, ale i celého zbytku světa (Economy, 2010).

Environmentální problémy ČLR však nekončí na jejích hranicích. Znečištění vody a ovzduší, nadměrné využívání zdrojů i stavění přehrad ovlivňují nejen okolní státy, ale například i Kanadu nebo Keňu (Shapiro, 2012).

Tyto problémy dnešní doby nevycházejí z posledních pár dekad, ale z několika století, kdy čínská společnost „vykořistovala“ přírodní zdroje. Čínská historie je typická dlouhou, hluboce zakořeněnou tradicí využívání prostředí pro potřeby člověka s relativně malým smyslem pro omezení přírodních nebo lidských schopností doplňovat zdroje Země. Postoje, instituce a politická rozhodnutí jsou zakořeněny a podporovány tradičními koncepty a filosofiemi, jako je konfucianismus, který propagoval potřebu člověka překonávat přírodu, aby ji mohl využít ve svůj prospěch (Economy, 2010).

Ekologické a environmentální změny úzce souvisí se sociálním a ekonomickým rozvojem, kdy jednotlivé země čelí různým výzvám, které odpovídají nejen na sociální potřeby a ekonomický vývoj, ale kladou důraz i na strukturu ekologického a environmentálního managementu. Když byla v roce 1949 založena Čínská lidová republika, rozhodla Komunistická strana Číny v čele s Mao Zedongem (毛泽东) o intenzivní modernizaci, která měla zemi pomoci v rychlém přechodu ze zemědělské společnosti do společnosti průmyslové (též industriální) (Jandourek, 2012).

Industriální éra je charakteristická svým prudkým vzestupem těžby a poptávky po neobnovitelných zdrojích a proměnou zemědělských oblastí na ty strojírenské. Mao Zedong v rámci tohoto rozvoje naprosto ignoroval environmentální zájmy země. Jeho kroky k postupné industrializaci však byly úspěšné a na konci 70. let představoval průmysl 55 procent celostátní produkce, zatímco zemědělská produkce klesla v národním měřítku z 55 procent na 30 procent (Murray & Cook, 2002).

3.1 První náznaky environmentální ochrany v Čínské lidové republice

V průběhu padesátých let se začaly objevovat zákony, které určitým způsobem nepřímo zahrnovaly i životní prostředí, ale nedá se říci, že by na ochranu životního prostředí kladly velký důraz a ohled.

Roku 1956 vydala Státní rada ČLR dokument týkající se znečištění ovzduší, jeho prevence a kontroly, který se týkal snahy o zamezení šíření oxidu křemičitého v průběhu těžby a jeho následných negativních dopadů na dělníky (Feng a Liao, 2015). V roce 1957 byla vydána „Prozatímní osnova pro vodu a ochranu půdy“ a byl zaveden koncept správy a recyklace „tří odpadů“ (čínsky: 三废), jmenovitě plynné emise, vypuštění odpadní vody a průmyslové zbytky (Palmer, 1998). Bylo navíc rozhodnuto, že obce jsou prospěšné pro životní prostředí prostřednictvím zavlažovacích a vodohospodářských projektů (Murray&Cook, 2002).

3.2 Padesátá a šedesátá léta dvacátého století

V rámci druhého pětiletého plánu ČLR (1958-1962) bylo rozhodnuto o radikální politice pod oficiálním názvem Velký skok vpřed (čínsky: 大跃进) za účelem zvýšení čínské produkce, které vyplývalo z potřeby konkurovat kapitalistickým velmocím, jakými byla Velká Británie nebo Spojené státy, a do patnácti let je ekonomicky dohnat a nejlépe předběhnout. K urychlení procesu industrializace měly pomoci vysoké pece, čímž by se zvýšila produkce oceli (Economy, 2005). Za méně než jeden rok bylo vystaveno přes šest set tisíc pecí na výrobu železa a oceli (Zhang, 1999). Do konce roku bylo postaveno o 150 tisíc více továren a do konce roku 1961 bylo zřízeno 4 tisíce elektráren a 9 tisíc cementáren (Economy, 2005).

Velký skok vpřed je považován za tragické období čínské historie, které nejen vedlo k obrovskému hladomoru a ekonomickému propadu, ale i ke zhoršení environmentální situace země, zejména z toho důvodu, že vysoké pece uvolňovaly do atmosféry nejen skleníkové plyny, oxid uhličitý a i různé plynné formy chemického složení rudy, ale i z toho důvodu, že pálení v pecích vedlo k intenzivnímu kácení lesů na čínském území za účelem zisku paliva. V průběhu pár let bylo pokáceno několik stovek hektarů stromů (Carpenter, 2012).

Kulturní revoluce Čínu politicky paralyzovala, významně ovlivnila její ekonomiku a společnost, což mělo za následek stagnaci legislativy, a proto výše zmíněné zákony z roku 1956 a 1957 byly v podstatě neplatné a nedodržovaly se (Li, 2011).

3.3 Sedmdesátá léta dvacátého století

Snaha o koordinované působení společnosti a ekonomiky na životní prostředí byla zahájena až po excesech Kulturní revoluce na začátku 70. let. Mezi rokem 1972 a současností došlo k významnému zlepšení ekologického systému a ochrany v zemi, která se původně vyvinula z malé skupiny Státní rady určené k ochraně životního prostředí, až po současné Ministerstvo životního prostředí (Xie, 2020).

Roky 1972 a 1973 rozžehnuly plameny ochrany životního prostředí, zejména díky stále častějším ekologickým katastrofám, kdy například v liaoningském provinčním městě Dalian (大连) zčernala pláž, která musela být později uzavřena, umřelo několik tun mořských živočichů a eroze zničila vodní kanály (Economy, 2010).

Roku 1972 se konala již výše zmíněná Stockholská konference Organizace spojených národů, kterou můžeme považovat za zlom v čínských politických a hospodářských vztazích se zbytkem světa, díky kterým se začala Čína intenzivněji věnovat i problematice znečišťování životního prostředí (Economy, 2010).

Země se v této době stále nacházela v určitém právním vakuu post Kulturní revoluce, které bylo nutné efektivně a intenzivně změnit od základu, a právě převzetí čínského sídla v OSN napomohlo k otevření dveří novému porozumění právnímu a politickému systému Čínské lidové republiky, včetně environmentální problematiky, která přišla v porovnání s jinými vyspělými západními zeměmi až o takřka dvacet let později (Wang, 2005). Premiér Zhou Enlai (周恩来) kladl poměrně velký důraz právě na změnu v pohledu na problematiku životního prostředí. Samotný Qu Geping (曲格平), který byl v čele úřadu na ochranu životního prostředí v 80. letech, se domníval, že bez vlivu Zhou Enlaie by byly environmentální změny opožděny o dalších deset let.

V roce 1973 se v Pekingu konala první Národní konference o ochraně životního prostředí (NCEP), na které se kladl důraz nejen na obrovské problémy, které byly způsobené extrémním ekonomickým boomem a industrializací, ale i na to, jak by se právě environmentální ochrana a zákony mohly v budoucnu zakomponovat do politiky ekonomického růstu. Byla také zavedena politika tzv. „tří synchronizačních zásad“ (“三同时”制度), kterou se musely řídit všechny podniky provádějící prakticky každý stavební projekt. Jednalo se o to, jak navrhovat, instalovat a provozovat zařízení

na regulaci znečišťujících látek v době, kdy je stavební projekt navržen, stavěn a následně uveden do provozu (Wang et al., 2003).

Období reformem představovalo na čínském území dvojsečný meč, který sice napomohl ke zlepšení životní úrovně čínského lidu, ale na úkor zvýšené spotřeby energie, která je produkována primárně ze spalování uhlí.

Čína je velmi bohatá na uhlí, naopak státní zdroje ropy a zemního plynu jsou nedostačující. Právě i z tohoto důvodu představuje uhlí historicky důležitou strategickou roli v hospodářském růstu země a v ohledu na primární energetické zabezpečení země uhlí hrálo a bude hrát i v příštích několika desetiletích klíčovou roli (Li, Leung, 2001). Právě tyto ekonomické reformy vedly ke změnám v průmyslové struktuře. Před reformami byl znatelný rozdíl mezi velkými státními továrnami a těmi menšími. Řízení, která se týkala ochrany životního prostředí v malých továrnách na venkovech, byla poměrně složitá a jejich činnost společně se špatnou environmentální ochranou jen přispívala k postupnému zhoršování životního prostředí (Hubka, 2018).

Johnson (2009) také poukazuje na další problém, kterým byla decentralizace. Prvním problémem byl problematický dohled na místní úředníky a jejich odvedenou práci v ohledu na ochranu životního prostředí, ale hlavním problémem byl fakt, že čínské provincie nebyly schopné bojovat proti znečišťování stejným způsobem. Zdroje podstatně bohatších provincií východního prostředí dovolovaly větší investice do ochrany životního prostředí než to, co si mohly dovolit chudší provincie vnitrozemských oblastí. Místní samosprávy chudších provincií byly navíc častokrát nuceny financovat velké množství veřejných statků ze svých vlastních zdrojů.

Na změnu zákonů životního prostředí se kladl důraz již od prvopočátků reformních procesů. Ekonomický růst byl samozřejmě prioritní záležitostí, ale i samotný Deng Xiaoping (邓小平) si uvědomoval důležitost v zásadách státní zodpovědnosti vůči ochraně životního prostředí. V roce 1978 došlo tedy k pozměnění ústavy, nově obsahovala principy odpovědnosti za ochranu životního prostředí (Johnson, 2009).

V září 1979 byl na zkušební dobu přijat klíčový Zákon na ochranu životního prostředí, který obsahoval například návrh na ochranu a zlepšování životního prostředí, prevenci a kontrolu znečištění, veřejná nebezpečí, zveřejňování informací a účast veřejnosti, ale také zavedl i určitou předzvěst daně za znečišťování ovzduší, díky které znečišťovatelé nesli zodpovědnost za své činy (Johnson, 2009). Tento zákon vyšel

z debaty mezi těmi, kdo už pochopili, že je potřeba podniknout kroky k ochraně přírody, a těmi, kteří tvrdili, že Čína by měla „prvně znečišťovat (na úkor zlepšení ekonomiky) a čistit později.“

3.4 Osmdesátá léta dvacátého století

Právě Zákon na ochranu životního prostředí představoval začátek čínského systému environmentálního práva, na které navazovalo zahájení legislativy v několika oblastech ochrany životního prostředí v 80. letech. Jednalo se o Mořský zákon o ochraně životního prostředí (1982), Zákon o prevenci a kontrole znečištění vod (1984), Zákon o pastvinách (1985), právní systém pro prevenci a ochranu znečištění ovzduší (PCAP) v roce 1987, jednotlivé zákony, jako byl například Zákon o prevenci a kontrole znečištění ovzduší (APPCL), ale i o lesní právo na území ČLR (1998) (Feng&Liao 2016). Stanovilo se, že by Úřad pro ochranu životního prostředí (EPB) měl monitorovat znečištění ovzduší, vydávat prohlášení o emisích a registrovat a pokutovat ty, kteří překročí limity a standardy emisí látek znečišťujících ovzduší.

Roku 1983 se konalo druhé zasedání Národní konference o ochraně životního prostředí, na které ekologičtí úředníci a vědci vyjádřili své obavy týkající se situace ochrany životního prostředí v Číně. Výsledkem konference bylo vytvoření Národního úřadu pro ochranu životního prostředí, jehož předchůdcem byla Kancelář ochrany životního prostředí, a počet zaměstnanců tohoto úřadu vrostl až na 120 osob. Dalším pozitivním krokem konference bylo sestavení Státní komise pro ochranu životního prostředí v roce 1984. Tato komise měla kontrolovat ochranu životního prostředí napříč jednotlivými ministerstvy a stanovovat pokyny k environmentální politice s ohledem na další národní priority, včetně hospodářského růstu (Johnson, 2009).

Některá z APPCL ustanovení z roku 1987 byla samozřejmě ovlivněna upřednostňováním rychlého tržního rozvoje a nedokázala udržet krok se silnými a rychlými proekonomickými náladami v 90. letech. Roku 1995 došlo k revizi APPCL rozhodnutí a zákonodárci zatím nebyli nuceni plně zohledňovat rozdílné zájmy společnosti a tlaky těch vládních oddělení, které měly moc, jako byla například Komise pro rozvoj a reformy (Feng&Liao 2016).

V průběhu sedmi let mezi roky 1988 a 1995 zavedla čínská vláda nové mechanismy k ochraně životního prostředí, čímž navazovala na postupné posilování legislativního rámce OŽP. V roce 1989 vešel v plnou platnost po desetileté zkušební době vylepšený

Zákon o ochraně životního prostředí. Hlavní podstata zákona, tedy „tři systémy synchronizace“ – vyhodnocování vlivů na životní prostředí a systém poplatků za znečišťování prostředí, zůstala a byla doplněna o tzv. „pět nových systémů“, kterými byl systém k odstraňování znečišťujících látek, systém odpovědnosti, každoroční hodnocení městských oblastí a centralizovaná kontrola znečištění. Těchto osm politických nástrojů vytvořilo páteř čínského environmentálního systému (Johnson, 2009).

Rok 1989 byl stěžejní i z toho důvodu, že v obnoveném zákonu bylo rozhodnuto o tom, že jednotlivé místní vlády nesou zodpovědnost za ochranu životního prostředí. Do té doby vládla představa úředníků o tom, že problematikou odpovědnosti se zajímá a zodpovídá za ni výhradně environmentálně zaměřená část byrokracie (Ma&Ortolano, 2000). Díky decentralizaci moci získali místní úředníci větší zodpovědnost za poskytování služeb a veřejných statků, včetně ochrany životního prostředí.

3.5 Devadesátá léta dvacátého století

Změny APPCL roku 1995 představovaly jen malé krůčky pro PCAP tým, že například zpopularizovaly čistější technologickou produkci, kontrolu obsahu síry v uhlí, kontrolu oblastí s kyselými dešti a zákaz olovnatého benzínu. Podpurnými právními dokumenty doby byly například Zákon o ochraně energie, Pravidla pro dohled a řízení znečištění výfukovými plyny z automobilů, Pravidla řízení pro zákaz spalování a komplexního využití slámy atd. (Feng&Liao 2016).

V této fázi však vláda na všech úrovních v Číně stále v praxi upřednostňovala hospodářský rozvoj. Předběžný rámec environmentálního práva, včetně legislativy týkající se PCAP, tedy nebyl do značné míry prosazován (Feng&Liao 2016).

Čína byla aktivní i na mezinárodním poli environmentální ochrany. V průběhu několika let podepsala nebo ratifikovala mnoho významných mezinárodních smluv o životním prostředí včetně Ramsarské mokřadní úmluvy z roku 1971, Mezinárodní obchodní úmluvy s ohroženými druhy, Montrealského protokolu z roku 1987 o látkách, které poškozují ozonové vrstvy, Basilejské úmluvy z roku 1989 o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu z roku 1992 (UNFCCC) a Kjótský protokol z roku 1997 k UNFCCC (Shapiro, 2012).

Po dvou desetiletích, ve kterých se upřednostňoval rychlý růst, modernizace a reformy finančních a ekonomických systémů, vstoupila Čína do 90. let se snahou zajistit stabilní ekonomický růst, kdy byl důraz kladen spíše na zlepšení výkonu a efektivity než na zvýšení produkce a růstu. Čína si už plně uvědomovala, že rozvojových cílů nejlépe dosáhne pomocí mezinárodních vazeb, což se také odráželo na její mezinárodní politice. Čína se nejen snažila posílit administrativní výkony jednotlivých odvětví, institucí a podniků, zejména tedy v rámci programů zabývajících se lesnictvím a vodstvem, ale zvláštní pozornost věnovala řešení globálních problémů, jakými jsou využívání látek poškozující ozonovou vrstvu, a snaze o zmírnění znečištění ovzduší (UNDP, 2012).

Roku 1992 se v brazilském Rio de Janeiru konala klíčová konference Organizace spojených národů Rio Earth Summit, po kterém čínská vláda oficiálně přijala politiku udržitelného rozvoje. Od té doby Čína zaujala velmi pozitivní postavení vůči snižování využívání neobnovitelných zdrojů fosilních paliv ve svém energetickém využívání, což představovalo obrovskou změnu zejména z toho důvodu, že Čína po dlouhou dobu působila jako „spoiler“ v klimatických debatách a jednáních. Hlavně kvůli tomu, že čínské vedení tvrdilo, že Čína jako rozvojová země nemá žádnou povinnost se pevně zavázat ke snížení emisí oxidu uhličitého a není odpovědná za vznik krize a má неотřesitelné právo na rozvoj (Shapiro, 2012).

Tento summit zvýšil povědomí čínské společnosti o důležitosti udržitelného rozvoje, prevenci znečištění životního prostředí a zavádění technologií ke kontrole znečištění. Čína byla nucena reagovat na nefungující program na ochranu životního prostředí ze 70. let, a proto se čínská vláda rozhodla v nadcházejícím desetiletí investovat do ochrany životního prostředí jedno procento hrubého národního produktu (oproti předchozím 0,7 procentům). Vláda si byla vědoma, že je nutné rychle a efektivně vypracovat strategii k udržitelnému rozvoji, a ihned po summitu v Rio de Janeiru se rozhodla formulovat národní Agendu 21 a vypracovat akční plán pro její provádění včetně toho, jak a kde bude Čína získávat své zdroje (UNDP, 2012). I díky tomuto rozhodnutí došlo k úpravě osmého pětiletého plánu vlády ČLR, který probíhal mezi lety 1991 a 1995, kdy došlo k zavedení potřebných politických nástrojů a programů k prosazování strategie udržitelného rozvoje.

V červenci 1996 se konala čtvrtá Národní konference o ochraně životního prostředí, které se vůbec poprvé zúčastnili dva nejvyšší úředníci země, tedy prezident Jiang Zemin (江泽民) a premiér Li Peng (李鹏). Po této konferenci byla vydána rozhodnutí pro přísnější legislativu a vymáhání. Bylo také rozhodnuto, že znečišťování bude více kritizované a medializované pro veřejnost (Johnson, 2009).

V rámci devátého pětiletého plánu (1996-2000) byl energetický sektor jednou z nejvyšších priorit čínského vedení. V roce 1996 se Čína dostala do pozice druhého největšího uživatele energie na světě hned po Spojených státech. Fosilní paliva poskytovala 94 procent komerční energie, kdy uhlí představovalo primární zdroj ve výši 80 procent.

Využívání uhlí však s sebou přináší obrovskou daň, zejména co se týče znečištění ovzduší, ale také vody a půdy. Spotřeba energie na čínském území rostla průměrným tempem přes 5 procent za rok. V roce 1999 bylo předpovězeno, že se Čína na základě svého současného objemu emisí dostane na první místo světového znečišťovatele a předběhne tak Spojené státy do deseti až patnácti let, čímž by se stala největším zdrojem skleníkových plynů. Tato prognóza však vešla v platnost o osm let dříve, než bylo předurčeno, přesněji v červnu 2007, kdy Čína předstihla Spojené státy v produkci oxidu uhličitého (UNPD, 2012).

Skupina pro koordinaci změny klimatu, která byla od roku 1990 odpovědná za koordinaci změny klimatu, byla v roce 1998 přesunuta ze Státní meteorologické správy do Národní komise pro rozvoj a reformu. Tento posun signalizoval velké změny v environmentální politice Číny. Díky tomuto přesunu se na klimatické problémy nenahlíželo z vědeckého pohledu, ale nahlíželo se na ně jako na vysoce citlivý politický a ekonomický problém (Hed et. al., 2011).

Devátý pětiletý plán byl první čínskou pětiletkou, která zahrnovala výslovné cíle environmentální ochrany. Zároveň se ještě intenzivněji začal klást velký důraz na zvýšení úspory energie a snahu řešit problémy se skleníkovými plyny. V rámci této pětiletky také vyšel v platnost investiční program proti znečišťování a jeho významnou součástí byla kampaň „33211“. Cílem této kampaně bylo ochránit oblasti, které trpěly intenzivním znečišťováním, zejména tři významná jezera – Tai, Chao a Dianchi (太湖、巢湖、滇池), tři řeky – Huai, Hai a Liao (淮河、海河、辽河) a dvě kontrolní zóny (regiony)

s vysokými emisemi oxidu siřičitého a vysokou úrovní kyselých dešťů, mořem Bohai (渤海) a oblastí okolo Pekingu (北京) (Johnson, 2009). O úspěšnosti či neúspěšnosti této kampaně se podrobněji zaměřím v kapitole o rakovinových vesnicích, strana 38.

Čínská vláda si uvědomovala důležitost zajištění ohledu na energetickou důležitost a potenciál obnovitelné energie, a proto se tato problematika zahrnula do řady strategických dokumentů a plánů. V listopadu 1997 byl schválen zákon na podporu úspory energie ve všech odvětvích společnosti, zejména ve stavebnictví a hlavních průmyslových odvětvích spotřebovávajících energii. Začaly se označovat výrobky s velkou spotřebou energie, včetně domácích spotřebičů. Dalším krokem bylo vytvoření seznamu energeticky úsporných výrobků a zařízení pro vládní zakázky. V ohledu na důležitost obnovitelné energie zákon stanovoval snahu o podporu rozvoje biomasy, sluneční a větrné energie a popularizaci energeticky úsporných výrobků. Čína má jedny z nejlepších zdrojů obnovitelné energie a jejich plné využití by mohlo napomoci nejen ke zpomalení a zmírnění environmentálních a zdravotních problémů spojených se znečištěním, např. z fosilních paliv, podpořit sociálně-ekonomický rozvoj v chudých oblastech daleko od měst, které neměly k elektřině přístup, ale i zmírnit globální obavy (UNDP, 2012).

Vynucování environmentálního práva však bylo poměrně laxní i v devadesátých letech. Ve snaze zamezit, aby se ochrana životního prostředí nebrala na lehkou váhu, bylo rozhodnuto, aby všechna jmenování vedoucích pozic v Úřadě na ochranu životního prostředí byla schválena na vyšší úrovni byrokracie na ochranu životního prostředí. Tímto krokem se čínská vláda snažila vyřešit problém se zavedením odpovědnosti za životní prostředí (Johnson, 2009).

3.6 Fáze vývoje na začátku dvacátého prvního století

Světová banka uvedla, že znečištění ovzduší v Číně každoročně způsobilo přes 110 tisíc předčasných úmrtí zejména ve venkovských oblastech a kvůli kyselým dešťům došlo k poškození až deseti procent orné půdy, díky čemuž se snížila produktivita daných polí a lesů o tři procenta.

Kvůli stagnující situaci byla vydána řada specializovaných předpisů. Došlo k další úpravě Zákona o prevenci a kontrole znečišťování ovzduší, který byl naposledy pozměněn v roce 1995. Ve srovnání s rokem 1995 došlo k velkým změnám ve snaze vyřešit více problémů se znečištěním ovzduší. Revize z roku 2000 byla hlavně mnohem

úspěšnější, co se týče jejího vymáhání a praktikování. Důležitou částí revize bylo zahrnutí myšlenky udržitelného rozvoje (Johnson, 2009). Dále byla přijata ustanovení, která se zaměřovala například na oblasti ovlivněné vysokými koncentracemi oxidu siřičitého (SO₂) nebo kyselým deštěm, a byl nastaven propracovanější systém výběrů poplatků za emise od znečišťovatelů. Dále byly posíleny regulace emisí z vozidel a plavidel, které nesplňovaly environmentální normy, a byl vydán zákaz používání vozidel, které nesplňovaly určité normy v době jejich výroby. Jako poslední byly posíleny tresty, které mají být uloženy znečišťovatelům, kteří nesplňují požadavky. Změna legislativy přispěla k lepší kontrole emisí oxidu siřičitého a hrála důležitou roli při prevenci a kontrole znečištění ovzduší způsobovaného spalováním uhlí (Feng a Liao, 2015).

Čtvrtá generace vůdců v ČLR v čele s Hu Jintao (胡锦涛) a Wen Jiabaoem (温家宝) deklarovala záměr snahy odvrátit zemi od toho, aby se slepě zaměřovala jen na zlepšování ekonomiky (jak tomu bylo podle některých v době, kdy v čele země stál Deng Xiaoping) s cílem dostat se na vyváženější cestu rozvoje, která bude klást větší důraz na problémy, jakým je například zhoršování životního prostředí. Schéma postoje k ochraně životního prostředí bylo nastíněno v rozhodnutí Státní rady „o provádění koncepce vědeckého rozvoje a posílení ochrany životního prostředí“ v roce 2005. Státní rada uznala, že environmentální situace země je stále extrémně závažná, a zároveň apelovala na to, aby byla ochrana životního prostředí v zemi strategičtější a aby čínský model hospodářského růstu byl transformován (Hubka, 2018).

V roce 2006 proběhla v pořadí šestá Národní konference o ochraně životního prostředí, na které se opětovně apelovalo na strategičtější transformaci ochrany životního prostředí. Wen Jiabao na konferenci představil strategii tzv. Tří transformací (čínsky: 三个转变), ve kterých se jednalo o následující:

1. Nutnost věnování stejné pozornosti hospodářskému růstu a ochraně životního prostředí.
2. Transformace situace tak, aby ochrana životního prostředí nezaostávala za hospodářským rozvojem, nevytvářet nové ekonomické dluhy a změnit situaci znečišťování.
3. Transformace k propojeným administrativním metodám k ochraně životního prostředí využíváním právních, ekonomických, technologických

a jiných nezbytných opatření k vyřešení environmentálních problémů (Johnson, 2009).

V návaznosti na šestou Národní konferenci bylo zřízeno 11 odborů určených k dohledu nad vymáháním práva. Tyto odbory byly podřízeny Ministerstvu ochrany životního prostředí a byly nezávislé na místní správě. V městech Nanjing, Guangzhou, Xi'an, Chengdu a Shenyang (南京、广州、西安、成都、沈阳) bylo založeno pět dozorcích center a mezi jejich povinnosti patřila kontrola nad místními zákony o ŽP, vyšetřování a řešení závažných environmentálních incidentů. Dalších šest center bylo určeno jako stanice dohledu nad jadernou a radiační bezpečnost (Johnson, 2009).

V rámci jedenáctého pětiletého období (2006-2010) aktivně docházelo k udržitelné strategii rozvoje na základě vědeckého přístupu. V zásadě se Čína zaručovala, že bude pokračovat v ochraně a změnách ochrany klimatu ve všech oblastech, což například znamenalo zintenzivnit úsilí o vývoj ekologického nízkouhlíkového materiálu a podobně. V roce 2007 se Čína stala první rozvojovou zemí, která zformulovala a implementovala národní program na řešení změny klimatu. Zákon o obnovitelné energii stanovil cíl zvýšit podíl obnovitelné energie na 10 procent a dalším plánem bylo pokrýt 20 procent země lesy, v roce 2009 zahájila Čína snahu o snížení emisí skleníkových plynů na jednotku HDP v roce 2020 o 40-45 procent v porovnání s rokem 2008 (UNDP, 2012).

V roce 2008 byla Státní administrativa ochrany životního prostředí povýšena na plný ministerský status a přejmenována na Ministerstvo ochrany životního prostředí. Kromě toho se otázkám problematiky životního prostředí začala na zasedáních Státní rady klást větší důležitost (Johnson, 2009). Jedenáctá pětiletka stále považovala ekonomický růst a vývoj za svůj primární cíl, ve kterém se ale odrážely vládní obavy týkající se environmentálních dopadů na čínský rozvoj.

3.7 Období mezi lety 2010 a 2020

Environmentální situace se ani v prvních deseti letech 21. století razantně nezlepšovala, což mělo dopady na životy Číňanů. V roce 2010 bylo přibližně 430 milionů obyvatel zasaženo přírodními katastrofami, které způsobily téměř 8 tisíc úmrtí, 3 miliony zničených domů a přibližně 40 milionů zničených akrů plodin a skoro 80 miliard USD přímých ekonomických ztrát. V první polovině roku 2011 postihly přírodní katastrofy přibližně 290 milionů obyvatel Číny a přímá ekonomická ztráta dosáhla skoro 23 miliard

USD. Vláda poté uznala, že snaha zlepšení klimatu může být potenciálně účinným nástrojem pro předcházení těchto neštěstí (UNDP, 2012).

V roce 2011 začala Čína svůj dvanáctý pětiletý plán, který je považován za historicky nejzelenější pětiletku a je označován za zlom v ekologickém rozvoji Číny. Mezi cíle 12. pětiletého plánu bylo snížit energetickou náročnost, snížit emise oxidu siřičitého, amoniakového dusíku, oxidů dusíku a chemického kyslíku, snížení znečištění těžkými kovy z průmyslu, snaha rozšířit lesní porost atd. (Maske, 2011).

Na kodaňské konferenci o změně klimatu v roce 2009 Čína zdůraznila svou politickou snahu na zlepšení klimatických problémů a upozornila na to, že je schopná a ochotná pracovat se světem na omezení globálních rizik. 12. pětiletka také začala praktikovat tzv. taktiku cukru a biče, kdy došlo k zavedení platebního systému pro ekologické služby, které vyžadují důkladnější odpovědnost nad celkovou spotřebou energie a uplatňování ekologického rozvoje (Angang a Jiaocheng, 2011).

V průběhu této první fáze „zelené revoluce“ se začala nebyvale velká pozornost zaměřovat na energetickou účinnost, nízkouhlíková odvětví a zelený rozvoj (绿色发展). Čínská vláda stanovila sedm klíčových oblastí: biotechnologie, nové technologie, nízkoemisní automobily, energetické úspory, energie z obnovitelných zdrojů (vodní a solární elektrárny), podpora jaderných elektráren, nové materiály a informační technologie. Čína rozhodla, že bude do výše zmíněných oblastí investovat částku odpovídající osmi procentům HDP. Čína se dále zavázala o snížení energetické spotřeby, snížení emisí oxidu uhličitého (CO₂), emise amoniaku (NH_x), oxidu siřičitého (SO₂), snížení spotřeby vody v průmyslu, zvýšení podílu energie získané z obnovitelných zdrojů a zvýšení zalesnění země (Maske, 2011).

13. pětiletý plán vydaný v roce 2016 pokračoval v boji proti znečišťování ovzduší, vody a půdy a skládal se ze tří hlavních úkolů – zvýšení kvality životního prostředí, posílení komplexní environmentální správy a urychlení změny v environmentální problematice.

Klíčovým aspektem této pětiletky byla voda a Čína rozhodla pro lepší kontrolu vodních zdrojů, prioritní ochranu vodních jednotek, stanovení holistické strategie k řešení znečištění podzemních vod, zlepšení kvality vody v ústí řek a v blízkosti pobřežních oblastí. Důležitou součástí 13. pětiletky bylo také rozhodnutí o tom, že 70 procent

povrchové vody Číny musí do roku 2020 dosáhnout třetího stupně kvality vody, viz strana 41. (China's 13th Five-Year Plan for Ecological & Environmental Protection, 2016).

V ohledu na znečištění ovzduší se rozhodlo o reformách vedoucích ke snižování emisí, odstranění zastaralého průmyslového vybavení a procesů a zvýšení dohledu nad dodržováním norem.

Čínská vláda rozhodla o silnější podpoře energetiky úspornějších průmyslových odvětví díky zavedení tzv. zelených financí, zelených daní a zelených vládních zakázek. Vláda rovněž rozhodla o podpoře rozvoje podniků zaměřujících se na úsporu energie a OŽP. Vláda zároveň vyzývá znečišťovatele ke zvýšení nákladů na kontroly znečištění (China's 13th Five Year Plan: Environment, 2016).

Jedním z cílů 13. pětiletého plánu je vybudování společnosti, která je šetrná k životnímu prostředí, a vytvoření nového stupně modernizace, ve kterém by lidstvo fungovalo v souladu s přírodou. Stát se zavázal ke snaze o zavedení nové filozofie ekologického rozvoje prosazováním státní ekologické ochrany a šetrnosti v ohledu na udržitelný rozvoj (Dai, 2019).

3.8 Blízká budoucnost – draft čtrnáctého pětiletého plánu

Čtrnáctá pětiletka, která bude probíhat mezi lety 2021 až 2025, je označena za „jeden z nejdůležitějších dokumentů na planetě“ pro celosvětovou udržitelnost. Dong (2020) se ve svém článku detailněji zaměřil na šest klíčových politických reforem čtrnácté pětiletky, mezi které patří:

1. Podpora ekologického rozvoje a snižování emisí, tzn. vládní dotace, vytváření tzv. ultra-nízkých emisních oblastí, snižování a nahrazování spotřeby uhlí, dotace na pobřežní napájení, recyklace odpadu atd.
2. Monitorování a řízení ekologického řízení, tzn. strategické posuzování dopadů na životní prostředí, ekologické kompenzace a prosazování intenzivnějšího využívání ekologičtějších zdrojů.
3. Kontrola a transparentní hodnocení kvality životního prostředí.
4. Integrace ekologie do tržní ekonomiky, tzn. zdaňování znečišťovatelů, upřednostňování ekologické kompenzace, zlepšování mechanismů obchodu s přírodními zdroji a možnost zřízení ekologických rozvojových fondů.
5. Transparentní odpovědnost za správu ekologického řízení.

6. Mezinárodní účast – Čína se bude snažit více se zapojit do stanovování mezinárodních předpisů OŽP, bude rozvíjet spolupráci a bude podporovat ekologický obchod a strukturální změny v ohledu na životní prostředí.

4 Znečištění ovzduší

Podle Světové zdravotnické organizace žije 91 procent světové populace v oblastech, kde znečištění ovzduší překračuje bezpečnostní limity. Znečištění ovzduší ovlivňuje každodenní život člověka a jeho zdraví. Dong (2019) však zdůrazňuje fakt, že znečišťující látky v ovzduší nejsou často viditelné, což může mnohdy vést k tomu, že veřejnost nemá takřka žádné povědomí o závažnosti znečištění. Právě tato neznalost a mnohdy i podceňování závažnosti znečištění ovzduší představují hrozbu pro zdraví obyvatel.

Na historický vývoj environmentální ochrany v Čínské lidové republice se podrobněji zaměřuji v kapitole číslo 3, ale v této části práce se detailněji zaměřím na environmentální ochranu a boj proti znečištění ovzduší na území ČLR.

Prvním dokumentem zaměřujícím se na znečištění ovzduší je dokument vydaný Státní radou ČLR v roce 1956 o zamezení šíření oxidu křemičitého v průběhu těžby (Feng a Liao, 2015). V průběhu období Velkého skoku vpřed a v průběhu Kulturní revoluce však došlo ke stagnaci takřka veškeré legislativy a jakékoliv zákony, tudíž i ty, které se týkaly environmentální ochrany, byly v podstatě neplatné. Po Kulturní revoluci byl v roce 1979 na zkušební dobu přijat Zákon na ochranu životního prostředí, který specifikoval, že znečišťovatelé ovzduší nesou zodpovědnost za své činy a tito znečišťovatelé byli nuceni začít odvádět poplatky za znečištění ovzduší (Johnson, 2009).

Světová banka na začátku 21. století uvedla, že znečištění ovzduší v Číně každoročně způsobilo přes 110 tisíc předčasných úmrtí zejména ve venkovských oblastech. Vláda v roce 2000 v rámci boje proti znečištění upravila od roku 1995 nepozměněný Zákon o prevenci a kontrolách znečištění ovzduší. Na základě tohoto zákona se zavedly propracovanější výběry poplatků za emise, tresty znečišťovatelům a byly posíleny regulace emisí z vozidel a plavidel, které nesplňovaly zákonem dané normy (Feng a Liao, 2015).

Čínské ovzduší se zejména v průběhu 21. století rapidně zhoršilo hlavně v oblastech s vysokou hustotou obyvatel a průmyslových odvětví. V rámci měření znečištění ovzduší je důležitá koncentrace PM 2.5, tedy pevných částic menších než 2.5 mikrometru (μm), které se dostávají hluboko do plicních sklípků a představují obrovské riziko pro zdraví

člověka. Mezi lety 2000 a 2015 vzrostla koncentrace PM 2.5 z 22.5 mg/m³ na 31,9 mg/m³ (Han, 2019).

Čínský úřad do roku 2008 zveřejňoval data pouze o hodnotách PM 10 (částice menší než 10 μm), ale situace se změnila, když americká ambasáda v Pekingu začala zveřejňovat své vlastní informace o znečištění pekingského ovzduší. Rozdíl mezi zveřejněnými informacemi Pekingským úřadem pro ochranu životního prostředí a americkou ambasádou byl alarmující a obyvatelé začali požadovat detailnější informace o znečištění Pekingu (Hubka, 2018).

Mezi lety 2012 a 2013 došlo k rekordnímu zhoršení znečištění ovzduší v severní Číně. V roce 2013 dokonce informovalo New York Times, že kvalita ovzduší v Pekingu dosáhla znečištění, které bylo označeno jako „crazy bad (šíleně špatné)“. Na základě tohoto rapidního zhoršování rozhodla čínská vláda o intenzivnějších změnách a silnějšímu boji proti znečištěnému ovzduší. V roce 2013 vydala Státní rada Akční plán prevence a kontroly znečištění ovzduší, cílem tohoto plánu bylo snížit PM 2.5 o více než 10 procent do roku 2017. Praktikování tohoto plánu se v roce 2015 ukázalo jako úspěšné – v 74 klíčových městech klesl průměr PM 2.5 o takřka 24 procent (Yan, 2015).

Hnacím motorem státu byla a je rostoucí ekonomika, nicméně snaha udržet vzduch „dýchatelný“ je důležitým faktorem k udržení sociální stability v zemi. Klimatická změna a zejména znečištění ovzduší je proto bráno jako politická výzva. Tato situace zdůrazňování „modrého nebe“ a „čistého vzduchu“ vytváří prostor pro politiky k tomu, aby si získali popularitu tím, že oni jsou ochránci, namísto viníků (Whitehead, 2009).

V boji proti znečištěnému ovzduší se modrá barva stala velmi důležitou barvou jako ukazatel vládní kontroly nad znečištěným ovzduším. Modrá je spojována s čistým a hlavně dýchatelným vzduchem a je ukazatelem toho, že se vláda zajímá a stará, kdežto šedá barva je spojována se znečištěným ovzduším a vládním selháním. President Xi Jinping (习近平) se ve svém proslovu na zasedání summitu Asijsko-pacifického hospodářského společenství (APEC) v listopadu 2015 také zaměřil na kvalitu ovzduší, modré nebe a „zelený rozvoj“. Přislíbil větší pozornost ekologickému rozvoji s tím, že ekologický pokrok bude součástí procesu hospodářského vývoje s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje (China embassy, 2015). Během tohoto summitu bylo v Pekingu

možno vidět neobvykle modrou oblohu, která byla zajištěna díky kampani na snižování emisí řízené čínskou vládou.

Výsledkem snahy udržení modré oblohy po celou dobu summitu bylo to, že byl summit zapsán čínskými nevládními organizacemi China Ecological Civilization Research (中国生态文明研究与促进会主办) a China Humanistic Concern Promotion Association (中国人文关怀促进会) jako jedno z deseti nejekologičtějších úspěchů v Číně za rok 2014. Koncentrace hlavních znečišťujících látek ve vzduchu – PM 2,5 byla snížena s porovnáním s 2013 o 55 procent a kvalita ovzduší v Pekingu byla v tomto období nejlepší za posledních pět let (Jinran, 2015).

4.1 Dokument Under the Dome

V rámci této části práce zaměřující se na znečištění ovzduší hraje klíčovou roli dokument Under the Dome, kvůli kterému se problém znečištěného ovzduší ve velké míře dostal do povědomí čínského lidu.

Dne 28.02.2015 byl zveřejněn dokument týkající se smogu a znečištění ovzduší na území Číny. Autorkou tohoto díla jménem Under the Dome (穹顶之下) je bývala novinářka Čínské ústřední televize (CCTV) Chai Jing (柴静). Chai Jing výzkum investovala ze svých zdrojů a celková produkce ji stála okolo jednoho milionů RMB.

Hlavním motivem výzkumu je příběh její dcery, které se ještě před narozením vyvinul nádor, ten se ale podařilo vyoperovat těsně po jejím narození. Chai za tento nádor vinní právě znečištěné pekingské ovzduší. Chai Jing později brávala svou dceru ven jen ve dnech, kdy ovzduší bylo čisté, což vzhledem k pekingské situaci bylo minimálně a Chai přirovnává život své dcery k životu vězně. V rozhovoru pro People's Daily se Chai nechala slyšet: *„Předtím, než se žena stane matkou, záleží jí jen na několika dekádách na tomto světě, a to je konec.... Ale abych pravdu řekla, po jejím narození jsem cítila podstatně větší zodpovědnost za budoucnost. Pokud bych neměla takto silný emocionální motiv, bylo by pro mě velmi obtížné strávit nad tímto projektem tolik času.“* (China Digital Times, 2015).

Dokument byl za pouhých 48 hodin shlédnut více než 200 milionkrát. Chai v dokumentu cestuje s inspektory životního prostředí ke kontrolám nákladních automobilů, navštěvuje průmyslové oblasti a taky konzultuje neúčinnou legislativu s vládními představiteli. Vláda zpočátku tento film necenzurovala, a dokonce

ho podporovala – ministr pro ochranu životního prostředí Chen Jining (陈吉宁) tento film ocenil. Tvrdil, že tento dokument si zaslouží velký respekt a slouží k upoutání pozornosti veřejnosti na životní prostředí z hlediska veřejného zdraví (Gardner, 2015).

Čínská vláda se však po počátečním prudkém nárůstu diváků rozhodla zablokovat přístup k online videu. Není to však poprvé, co se čínská vláda pokusila zamezit čínským občanům v přístupu k informacím ohledně problému znečištění ovzduší. V roce 2014 během summitu Asijsko-pacifického hospodářského společenství (APEC) zablokovali úředníci přístup k údajům velvyslanectví USA o kvalitě ovzduší v Pekingu, které byly o šest úrovní horší, než jakou považuje Světová zdravotnická organizace za bezpečnou, a hlavně byly vyšší než údaje, které zveřejňovala čínská strana (Branigan, 2014).

V průběhu 104 minut Chai seznamuje posluchače s výše zmiňovaným osobním příběhem, výzkumnými otázkami a následnými zjištěními a výzvami, jak pro politiky, státní firmy a klíčové hráče na poli znečištění ovzduší s navrhovanými nápravnými opatřeními, jako například změna energetické struktury, boj proti monopolní situaci v petrochemickém průmyslu a posílení vymáhání práva, tak i výzvami pro veřejnost, jak být ohleduplnější k životnímu prostředí a co dělat, když se běžný občan dostane do situace, kdy se nedodržují nařízené předpisy a zákony pro ochranu životního prostředí (Chai, 2015).

Hlavními otázkami celého dokumentu byly: Co je to smog? Odkud pochází? Co s ním dělat? Chai zároveň odhaluje problémy způsobené spalováním uhlí, o kterém uvádí, že přispělo k šedesáti procentům znečištění ovzduší v ČLR. Dokument zdůrazňuje byrokratický chaos a boj mezi zájmy průmyslu a hospodářství s ochranou životního prostředí a se slabým prosazováním environmentálních zákonů v Číně (Chai, 2015).

Jeden z případů, na který bylo v dokumentu upozorněno, začal tím, že Chai společně s inspektory z Ministerstva ochrany životního prostředí jela zkontrolovat prodávanou naftu v malém vesnickém obchůdku. Majitel tohoto obchodu reaguje na sdělení, že daní kontrolaři mají povinnost odebrat vzorky prodávané nafty s tím, že „mají povinnost, ale nemají na to autoritu.“ Případů, kdy mají autority v podstatě svázané ruce se v dokumentu vyskytuje poměrně mnoho – úředníci s Chai otevřeně hovoří o jejich problémech a výzvách v ochraně životního prostředí. Například ministr

Ministerstva ochrany životního prostředí je pro nedostatek skutečné síly často označován za bezzubého tygra (Chai, 2015).

Většina čínských dokumentárních filmů týkajících se znečištění klimatu je pořízena pod záštitou vládních autorit, které informují o daných problémech a určitým způsobem vzdělávají občanskou společnost, jak s danými environmentálními problémy jednat, což logicky může vést k určitému odstupu publika právě kvůli zahrnutým autoritám (Nichols, 2001). Chai se podařilo, s velkou pravděpodobností právě díky osobnímu příběhu, navázat s publikem a posluchači osobnější vztah a možná i toto je jeden z důvodů, proč se právě dokument *Under the Dome* stal v ČLR takovou senzací. Chai v dokumentu zdůrazňuje, „že i ta nejsilnější vláda světa nedokáže sama kontrolovat znečištění, musí se spolehnout na obyčejné lidi.“ (Chai, 2015).

4.2 Mediální zmínky o dokumentu

Dokument byl vydán těsně před roční schůzí Všečínského shromáždění lidových zástupců a Čínského lidového politického poradního shromáždění. Na závěrečné tiskové konferenci se reportér *Huffington Post* zeptal čínského premiéra Li Keqiana (李克强), co se chystá čínská vláda udělat v reakci na některá z obvinění, která padla ve filmu. Podle Liho je čínská vláda odhodlána bojovat proti znečištění životního prostředí a v tomto ohledu už bylo vynaloženo obrovského úsilí. Uznává však, že pokrok je nedostačující a zaostává za očekáváním čínského lidu. Zároveň zdůraznil, že čínská vláda je odhodlána pokračovat v úsilí a nepřestane, dokud nedosáhne svého cíle. Li Keqiang také zdůraznil podporu vymáhání práva v oblasti životního prostředí, kdy přislíbil zajištění nového zákona o ochraně životního prostředí a soudní procesy s těmi, kteří dané zákony nedodržují (China Daily, 2015).

Články o *Under the Dome* se objevily takřka ve všech čínských denících, včetně *Xinhua News*, *People's Daily*, *China News* nebo *Guangming Daily* (新华通讯社、人民日报、中国新闻社、光明日报). Z výzkumu Li a Yanga (2018) vychází, že čínská média hodnotila dokument převážně pozitivně v ohledu na jeho vliv na obyčejné občany, jak ovlivnil jejich názory a povědomí o znečištění ovzduší. Li a Yang také zdůrazňují, že čínský zpravodajský diskurz v ohledu na hodnocení vlády byl víceméně neutrální (zatímco zahraniční média se naopak ve spojení s dokumentem zaměřila spíše na kritiku čínské vlády a jejich přičinění ke znečištěnému ovzduší než na samotné občany).

Jak již bylo zmíněno, čínská vláda po několika dnech nařídila, aby byl dokument stažen z internetu ve snaze zabránit jeho šíření. Toto však nezabránilo čínským ani mezinárodním mediím, aby začala dokument porovnávat s dokumentárním filmem z roku 2006 *Nepříjemná pravda* (originální název: *An inconvenient truth*) režiséra Davise Guggenheima a knihou z roku 1962 *Tiché jaro* (originální název: *Silent Spring*) od americké biologky Rachel Carson (Yang, 2016).

4.3 Reakce na dokument

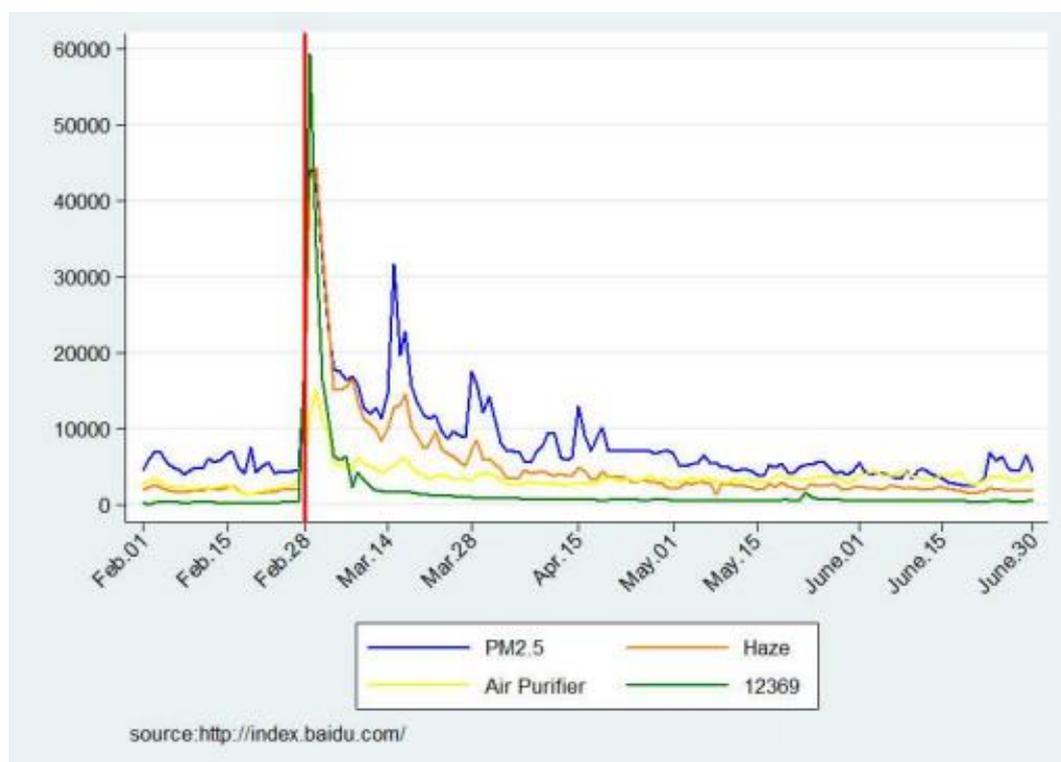
Otázkou je, proč je čínská střední třída, která je natolik posedlá ekonomickými zisky, tak pobouřena kvalitou ovzduší, a je možné, že právě dokument *Under the Dome* otevřel Pandořinu skříňku předchozího zanedbávání a vyvolal snahy o diskuzi změny v pohledu na znečištěné ovzduší? Zároveň je nutné upozornit na fakt, že čínský hospodářský růst není pevně propojený jen se zdravím, ale i celkově s životem čínských občanů. Chai se v dokumentu ptá úředníka, proč nemohou uzavřít továrny, které porušují zákony na ochranu životního prostředí, a ten jí na to odpoví (parafráze): „*Musíte si dělat srandu... Dovedete si představit, kolik lidí je zaměstnáno v takovýchto továrnách? Statisíce. Nemůžeme přece obětovat jejich zaměstnání pro životní prostředí.*“ nebo také „*Vy byste snad rozhodla k ukončení produkce a zavření továren, čímž by stovky tisíc pracovníků přišlo o práci a dost možná by se tím zničila ekonomika celé provincie?*“ (Chai, 2015).

4.3.1 Reakce čínských občanů

Dokument rozpoutal vášnivou debatu na internetu. Po dobu tří dnů byl *Under the Dome* tématem číslo jedna na čínských sociálních platformách (Yuan, 2015). Film byl většinou přijat velmi kladně s tím, že pomohl divákům změnit pohled na danou problematiku. Více než 80 procent diváků uvedlo, že jsou hluboce nespokojeni s kvalitou ovzduší v Číně, a 70 procent diváků uvedlo, že změnili svůj názor na smog a Chai jim pomohla lépe porozumět dané problematice.

Chai v dokumentu také zdůrazňuje, jak moc Číňané využívají osobních automobilů i na ty nejkratší vzdálenosti a doporučuje jejich omezení. Více než 75 procent diváků kladně reagovalo na tuto výzvu s tím, že jsou ochotni omezit jízdu v automobilech na úkor zlepšení ovzduší. Zároveň zdůrazňují, že za problém smogu by měli zodpovídat úřady, producenti těžkého průmyslu a zákonodárci (Cui, 2016).

Z grafu uvedeného níže (Tu et al., 2019) můžeme pozorovat, jak dramaticky vzrostlo vyhledávání klíčových slov souvisejících s dokumentem jako: „12369“ (linka pro přijímání stížností na znečišťování), „haze (opar, mlha)“ „PM 2.5“ a „Air Purifier (čistička vzduchu)“.

Zdroj: Tu et al., 2019

V reakci na dokument došlo i k náhlému růstu cen akcií několika „ekologicky šetrných“ společností na čínském trhu, které se zaměřují na čištění oblastí znečištěných průmyslem, monitorování kvality ovzduší a na zelené technologie. Akcie některých z nich vzrostly až o 10 procent. Jedná se například o společnost Hebei Sail Hero (河北先河环保科技股份有限公司), která se zaměřuje na výrobu pokročilých nástrojů pro monitorování životního prostředí (Hebei Sailhero Environmental Protection High-tech Co.,Ltd, 2017), poskytovatel zařízení obnovitelných zdrojů Top Resource Conservation Engineering (天壕环境股份有限公司), výrobce odsiřovacích zařízení pro kotle a pece Long King Environmental (福建龙净环保股份有限公司) a výrobce průmyslových a firemních čističů vzduchu Create Technology & Science (创元科技股份有限公司) (Shao, 2015).

Chai zdůrazňuje, že boj proti znečištění ovzduší není tzv. hra s nulovým rozpočtem (zero-sum game, tzn. jeden hráč získá, druhý ztrácí) a že ochrana životního prostředí není zátěží, ale zdrojem pro inovace, které mohou zvýšit ekonomiku a vytvořit nová pracovní místa. Dále v dokumentu uvádí, jak je důležité, aby stát důsledně prosazoval zákony, které zajistí spravedlivou tržní soutěž (Chai, 2015).

I přes fakt, že byl dokument přijat převážně pozitivně, tak se na internetu se objevila i určitá zpochybnění týkající se nezávislosti a vědecké platnosti výzkumu, rozhodnutí Chai odcestovat do USA kvůli porodu její dcery a také souvislosti dceřiny nemoci se znečištěným ovzduší v Číně (Financial Times, 2015). Chai byla také obviňovaná z reklamní senzace, kdy se díky filmu vzbudil určitý naplánovaný sentiment před výročním zasedáním. Představená data a výsledky výzkumů byly také hojně napadány. Na platformě Wechat se šířil článek týkající se sesbíraných dat, na kterých byl založen *Under the Dome*, s tím, že spousta z nich byla úmyslně pozměněna nebo nesprávně představena, tak aby zaváděla posluchače/čtenáře. Příspěvek poukazuje na jednotlivé případy, je doplněn fyzikálními rovnicemi, hypertextovými odkazy a varuje na výzvu rozlišování „odborníků přes zelenou energii“ a „rádoby odborníků s iracionálními daty“ (Zhihu, 2015).

Výzkumy prokázaly, že dokument *Under the Dome* hned po odvysílání výrazně zvýšil „ochotu zaplatit“ za zlepšení životního prostředí a ovzduší o 24,9 procent. Z dlouhodobého hlediska tato ochota postupně klesala, pořád však ale byla větší než před vydáním filmu. Co se týče diferenciací obyvatel, tak dokument měl větší vliv na lidi s vyšším příjmem, mládež a muže (Tu, Zhang, Xu, Lu 2019).

Zájem o čističky vzduchu v Číně každoročně stoupá. Podle průzkumu trhu se v roce 2014 tržby zvýšily o 16 procent oproti předchozímu roku a předpokládá se, že tento jev bude každoročně gradovat (Kavin, 2016). Proto je složité připisovat dokumentu nějaké razantní zásluhy pro zvýšení prodeje čističek vzduch.

4.3.2 Reakce vlády

Spekuluje se, že vláda prvně podporovala tento dokument kvůli tomu, že se hodně zaměřuje na státní podnik China National Petroleum Corp (CNPC), na který upozornil prezident Xi Jinping v protikorupční kampani (Yuen, 2014). Chai v dokumentu

poukazuje na CNPC a jiné státní ropné společnosti, které ovlivňují politická rozhodnutí a stanovují si své vlastní standardy produkce.

Kroky čínské vlády v návaznosti na Under the Dome bychom mohli považovat za jakýsi test čínské politické moci. Vzestup Číny a neustále rostoucí hospodářská zdatnost vyžadují vytvoření politické legitimacy čínského modelu, který by dokázal nejen domácím publiku, ale i světu, že čínský model funguje a je ideální. To však zahrnuje přijímání otázek a kritiky, na které čínská vláda s největší pravděpodobností není připravena. Už jen výše zmiňovaný fakt, že byl dokument částečně cenzurován, dokazuje, že Čína ještě není připravena na dialog mezi obyvatelstvem a vládou (ačkoliv poskytuje prostor pro jeho rozvoj).

Dokument Chai Jing však slouží jako ukázka, kdy online společnost a sociální sítě slouží jako nástroj k vyjádření názorů, které jsou ale utnuty před potenciálním aktem. V tomto případě není cílem cenzury potlačit kritiku státu nebo Komunistické strany, je to spíše krok „k omezení pravděpodobnosti kolektivních aktivit“ tím, že se jim zamezí v jejich zárodku (King, 2013).

V Číně totiž není veřejná diskuze o vládních nedostatcích vítaná a snaha upozorňovat na chyby vládních úředníků je také nevídaná. Podle Zhan Jianga, profesora žurnalistiky na Beijing Foreign Studies University, chce čínská vláda, aby veřejnost věnovala pozornost znečištění ovzduší, ale v mezích. Podle něj vláda chce, aby o tomto problému čínský lid mluvil, nicméně nechtějí, aby tato debata byla příliš intenzivní (Branigan, 2015). Dokument čínské vládě posloužil k tomu, aby položil základy veřejné podpory environmentální ochrany a Ministerstva životního prostředí při provádění nových zákonů o jeho ochraně.

4.4 Závěr kapitoly

Dokument po vydání způsobil bouři na internetu a vyvolal vášnivé debaty na čínských platformách. Under the Dome byl během 12 hodin zhlédnut šest milionkrát a jeho sledovanost a diskuze na sociálních médiích každou hodinu stoupaly. Analýza ukazuje, že dokument byl po vydání absolutní senzací a byl většinou přijat velmi kladně s tím, že pomohl divákům změnit pohled a lépe pochopit problém ČLR se znečištěným ovzduším.

Čínská vláda se v posledních dekadách snaží o změny v boji proti znečištění ovzduší a podporuje politiku modrého nebe a čistého vzduchu a s největší pravděpodobností

i z toho důvodu byl dokument Chai Jing prvně podporován. Naopak z toho důvodu, že byl dokument následně cenzurován, se dá odvodit, že čínská vláda ještě není stoprocentně připravena na kritiku a dialog mezi vládou a obyvatelstvem na téma citlivých otázek, jako je například právě problém znečištěného ovzduší.

Na závěr je nutno dodat, že má analýza toho, jak dokumentární film *Under the Dome* ovlivnil pohled čínských občanů na problém znečištění ovzduší, neobjevila žádné dlouhodobé účinky týkající se změn a nadšení z boje proti znečištění ovzduší v podstatě zmizelo stejně rychle, jako se objevilo.

5 Rakovinové vesnice

Rakovina je v současné době největší příčinou úmrtnosti ve venkovské Číně a počet úmrtí na rakovinu se od 70. let více než dvojnásobil. Světová banka zveřejnila zjištění, že velký počet čínských vesnic má neobvykle vysokou míru úmrtnosti spojenou s různými formami rakoviny, a také fakt, že hlavní příčiny smrti spojené s nádorovými onemocněními (zejména tedy rakovinou jater a žaludku) souvisejí zejména se znečištěnou vodou (World Bank, 2007).

Zprávy o čínských rakovinových vesnicích postupně rostly nejen v čínských, ale i v zahraničních médiích a poukazovaly na silné propojení mezi hospodářským růstem a znečištěnými oblastmi, které vedlo až k nádorovým onemocněním a vysoké úmrtnosti (Shagun, 2016). Vývojová trajektorie státu od 80. let napomohla Číně k rychlé ekonomické transformaci, která však zároveň postihla nejen životní prostředí (včetně znečištění vzduchu, vody, půdy), ale také zdůraznila problematiku lidské bezpečnosti.

5.1 Co jsou to rakovinové vesnice

Zatímco neexistuje žádná anglická nebo oficiální čínská definice „rakovinové vesnice“, Liu (2010) definuje „rakovinovou vesnici“ jako fenomén po reformě v Čínské lidové republice, kdy je v některých vesnicích počet pacientů s rakovinou mimořádně vysoký a pravděpodobnou příčinou je často kontaminace (většinou) vody z průmyslových odvětví. Vesnice jsou často obklopeny chemickými nebo uhelnými elektrárnami, což vede ke kontaminování okolní půdy a vodních zdrojů, obvykle těžkými kovy. Jsou to celé vesnice, ve kterých se v každém druhém domě nachází alespoň jeden příslušník rodiny, jenž umírá na rakovinu nebo nějaký druh respiračního onemocnění.

Mezi rakovinové vesnice patří ty, jejichž průměrná míra výskytu rakoviny je nad celostátní mírou. Za rakovinovou vesnici se považuje oblast, ve které je úmrtnost díky onkologickému onemocnění mimořádně vysoká. Určit přesný počet takových vesnic je takřka nemožné. Shagun (2016) uvádí, že na základě čínských médií, akademických pracovníků a nevládních organizací se odhaduje, že Čína je domovem takřka pěti set rakovinových vesnic, které zasahují do všech provincií kromě provincie Qinghai (青海省) a autonomní oblasti Tibet (西藏自治区).

Liu (2010) popisuje rakovinové vesnice jako „kompromis mezi rozvojem a chudobou“ a poukazuje na problém přetrvávající chudoby vesnických oblastí,

do kterých se přesunují znečišťující továrny. Zároveň poukazuje i na problematiku důrazu na ekonomický růst bez ohledu na ekologická znečištění. Třetím problémem je podle Liu místní protekcionismus. Podle Liu je nejlepší variantou prvně se zaměřit na chudobu na venkově, a dosáhnout tak rovnoměrnějšího růstu a postavení mezi městem a vesnicí, dále pak vytvořit lepší právní rámec a kontrolní systém v oblasti životního prostředí. Zdůrazňuje také potřebu podpory nevládních organizací a zaškolování vesničanů v jejich právech.

Rakovinové vesnice jsou vhodnou ukázkou environmentálního bezpráví, které poukazují na vládní chyby jak v ochraně životního prostředí, tak v ochraně čínských občanů a jejich zdraví. Snaha čínských autorit o zlepšení environmentální ochrany je v posledních dekáдах veliká, ale právě i rakovinové vesnice poukazují na mezery v zákonech a vládních krocích, které se zaměřují více na městské oblasti na úkor obětování venkovských oblastí. Rakovinové vesnice zároveň poukazují na občanské bezpráví, kdy bohatí prostřednictvím továren bohatnou a žijí v lepších podmínkách, zatímco chudí vesničané trpí.

Mezi charakteristické prvky těchto významně znečištěných vesnic patří: změna barvy vodních toků, úmrtí hospodářských zvířat, úpadek zemědělství, vysoká míra výskytu rakoviny a někdy také neschopnost mužů projít fyzickými testy pro vstup do armády. Elizabeth Economy (2010) například poukazuje na fakt, že muži vyrůstající ve vesnicích okolo řeky Huai nebyli ze zdravotních důvodů schopni projít zdravotní prohlídkou nutnou pro vstup do armády po dobu několika let.

V posledních třiceti letech se úmrtnost na rakovinu plic zvýšila o skoro 500 procent a stala se tak příčinou číslo jedna v úmrtnosti v městské Číně. Ve venkovských oblastech je to nicméně až druhá příčina úmrtnosti. Příčina úmrtnosti z rakoviny jater, žaludku, jícnu a děložního čípku je ve venkovských oblastech znatelně vyšší než ve městech. Z průzkumů vyplývá, že například okres Xinyang (信阳市) v provincii Anhui(安徽) a okresy Shenqiu a Jun (沈丘县、 莒县) v Henanu (河南) a Yingcheng (应城) v Hubei (湖北) mají znatelně vyšší koncentraci úmrtí na rakovinu, než je celostátní průměr (Liu, 2010).

První zprávy o tom, že rakovina je určitým způsobem spojena se znečištěným životním prostředím, se v Číně začaly objevovat na konci 80. let. V severočínském

provincii Liaoning (辽宁) byla úmrtnost na rakovinu žaludku a plic mezi lety 1970 a 1978 ve vesnicích s kontaminovanou vodou šestimocným chromem¹ vyšší než v běžné populaci.

12. pětiletý plán je prvním oficiálním čínským dokumentem, ve kterém se objevila zmínka o rakovinových vesnicích. Čínské Ministerstvo ochrany životního prostředí se krátce zmiňuje o rakovinových vesnicích v rámci prevence a kontroly chemických environmentálních rizik v úředním dokumentu s názvem “Ochrana před riziky, které chemické látky představují pro životní prostředí během 12. pětiletého plánu (2011–2015)” (Ministry of Environmental Protection of China, 2013).

Čínská vláda uznala, že více než 300 milionů Číňanů (žijících zejména na venkově) nemá přístup k bezpečné pitné vodě. Ministerstvo zdravotnictví v posledních letech provedlo mnoho výzkumů zaměřujících se na tento problém v jednotlivých částech Číny, vláda však častokrát výsledky nezveřejňuje, takže je složité dopátrat se k jejich závěrům a realitě. Reportérům zpravodajské agentury Xinhua (新华通讯社) se však povedlo zjistit výsledky testů v okrese Yongqiao (壩桥) v Jiangsu (江苏). Bylo zjištěno, že se výskyt rakoviny jater od 70. let 20. století zvýšil a že úmrtnost na tuto nemoc je o 40 procent vyšší, než tomu bylo v minulosti (Treblay, 2007).

I přes fakt, že vláda uznala skutečnost rakovinových vesnic, tak autority často odmítají propojení mezi továrnami v okolí a vyšší úmrtností v rakovinových vesnicích. Starší obyvatelé jsou na nebezpečí nejcitlivější, ale vláda často přehlíží jejich úmrtí a přisuzuje je „přirozeným příčinám“. Podle Song Weimin (宋维民) z Fudan University (复旦大学) je problém přimět vládu a vědeckou komunitu, aby uznali, že existuje nějaký vztah mezi nemocemi ve vesnicích a konkrétními znečišťujícími látkami. Zároveň poukazuje na to, že jednotlivé organizace a aktivistické skupiny se bojí prokázat propojení mezi onkologickými nemocemi a továrnami, protože by se tím mohli dostat do potíží, které by vedly k soudním sporům, buď s jednotlivými továrnami, nebo se samotnou vládou (Horn, 2013).

¹ Karcinogen na seznamu toxických látek, který může při expozici vést k podráždění očí a dýchacích cest, astmatickým záchvatům, nosním vředům, popáleninám kůže, poškozením či selháním jater a ledviny nebo rakoviny.

5.2 Geografické rozložení rakovinových vesnic

Na základě čínské vládní klasifikace se řeky dělí do 6 stupňů vycházejících z kvality vody. První stupeň je tím nejlepším, ale velmi vzácným i u vodních toků nezasážených antropogenními vlivy, do této klasifikace se totiž započítává i přirozená forma znečištění. Do prvního stupně – pitné vody, patří pouhá čtyři procenta vodních toků. Nejrozšířenějším stupněm je stupeň číslo pět, do kterého spadá více než 30 procent vodních toků. Toky, které jsou hodnoceny jako horší než pátá kategorie, nejsou vhodné ani pro závlahové zemědělství (Horálek, 2013). Rakovinové vesnice se vyskytují právě v oblastech, kde je kvalita vodních toků hodnocená jako pátá kategorie.

V roce 2010 zveřejnila státní zpravodajská agentura Global Times ilustrativní mapu poskytující vizuální rozložení rakovinových vesnic v Číně. Situaci zmapoval a mapu vytvořil investigativní novinář Deng Fei (邓飞). Článek s touto mapou byl vůbec prvním článkem, který zveřejnila čínská státní média o rakovinových vesnicích (Kao, 2013). Z mapy je viditelné, že se rakovinové vesnice vyskytují převážně mezi hlavním městem Peking (北京) a středo-jihní provincií Guangdong (广东).

Důvodem tohoto geografického rozložení rakovinových vesnic je to, že daná oblast a zejména východní pobřeží je oblastí s mnoha bohatými městy, které se zaměřují na obchod a business. Tato bohatá města a podniky využívají levné pracovní síly venkovanů a laxnějšího udržování zákonů o životním prostředí na venkově v porovnání s městy, a proto ve vesnicích poblíž měst vytvářejí výrobní závody či továrny. Rakovinové vesnice jsou nejvíce spojované s chemickým průmyslem, papírnami, těžbou a těžkými kovy.

Umístění hlavních vodních tepen Číny také hraje významnou roli v geografickém rozložení rakovinových vesnic v zemi. Ty se hojně nacházejí v deltách a po proudu Žluté, Dlouhé a Perlové řeky (黄河、长江、珠江) a v údolí řeky Huai (淮河). Právě tato významná povodí hrají důležitou roli v hustotě osídlení jednotlivých oblastí po tisíciletí. Zároveň jsou taky nejlepší oblastí pro průmyslová odvětví.

Zejména řeka Huai se stala nechvalně proslulým symbolem znečištění řek. Na začátku 21. století byla tato řeka, která je považována za kolébkou čínské civilizace, na pokraji zhroucení a těsně před absolutní přírodní katastrofou (Horálek, 2013). Kvůli prudkým dešťům se zaplavily říční přítoky, díky kterým se dostala kontaminovaná voda do hlavního toku řeky Huai. V povodí začaly umírat ryby a další zvířata živící

se rybami a došlo k úpadku kvality půdy. V některých oblastech se voda zbarvila a byla zaplněna splašky a odpadem (Bai, 2006).

Elizabeth Economy (2005) poukazuje na neúspěch čínského vedení, které tvrdilo, že čištění řeky Huai je velmi úspěšné. Xie Zhen Hua (解振华), který byl v čele Čínského vládního úřadu pro ochranu životního prostředí, dokonce tvrdil, že řeka Huai je tak čistá, že je v třetím stupni kvality vody, tedy voda pitná a vhodná k rybaření.

Jak jsem již výše zmiňovala, určit přesný počet rakovinových vesnic je v podstatě nereálné. Tyto odhady vycházejí z výzkumů akademických pracovníků a médií a s pomocí informací od nevládních organizací se dá přibližně určit jejich počet a rozložení. Velkým problémem je i rozdíl mezi oficiálně hlášenými a neoficiálně hlášenými rakovinovými vesnicemi. Shagun (2016) tvrdí, že provincie Hebei (河北) a Henan (河南) mají oficiálně největší počet nahlášených rakovinových vesnic, zatímco Hunan (湖南) má největší počet neoficiálně hlášených rakovinových vesnic. Guangdong (广东) a Jiangsu (江苏) mají zase největší počet okresů s oficiálně hlášenými rakovinovými vesnicemi.

5.3 Mediální zmínky o rakovinových vesnicích

V roce 2001 publikovaly hornické noviny první článek, který obsahoval pojem „rakovinová vesnice“ a jednalo se o vesnici Shangba (上坝村) v provincii Guangdong, viz podkapitola 5.4.4. O několik let později upoutal národní pozornost článek zveřejněný deníkem China Daily s názvem „Rakovinové vesnice v centru pozornosti“. Čínští úředníci však rychle nařídili, aby se China Daily přestala zajímat o tuto problematiku a téma rakovinových vesnic takřka okamžitě zmizelo ze stránek deníku. V roce 2004 zveřejnila CCTV dokument s názvem „Řeky a vesnice“, ve kterém se zaměřovala na znečištění v povodí řeky Huai (Lora-Wainwright a Chen, 2016).

Výše zmiňovaná oficiální zmínka ve 12. pětiletém plánu zapříčinila náhlý vzestup zpráv týkajících se rakovinových vesnic. 12. pětiletka je nejzelenější pětiletkou v čínské historii, ve které se otázkám životního prostředí dostalo nebývalé pozornosti, což logicky vedlo k většímu pokrytí environmentálních otázek a většímu mediálnímu zájmu o toto téma jak v Číně, tak v zahraničí. V národní databázi čínských novin a publikací China National Knowledge Infrastructure (CNKI, 中国知识基础设施工程) bylo v červenci roku 2012 identifikováno pouhých 13 článků obsahujících pojem „rakovinová

vesnice“, zatímco v polovině roku 2013 jich už bylo 106 a koncem roku 2013 se jich objevilo dalších 19 (Lora-Wainwright a Chen, 2016).

Podle Lora-Wainwright a Chen (2016) je většina článků založena na stejné myšlence: silná kritika ekonomického růstu na úkor životního prostředí a zdraví občanů, kdy znečištění je způsobeno zejména úřední korupcí. Poukazuje se i na neochotu úředníků spolupracovat a pomáhat místním kvůli tomu, že jsou podpláceni znečišťujícími průmysly. Články častokrát obsahují i seznamy obětí karcinogenních onemocnění. Hlavní snahou těchto článků je poukázat na propojení mezi znečišťujícími podniky a národním důrazem na rychlý hospodářský vývoj.

Rakovinovým vesnicím je na poli čínských médií věnovaná nedostatečná pozornost. Velkou roli navíc hraje, v jakých médiích se zmínky o rakovinových vesnicích objeví. Jak občané, tak autority přirozeně věnují pozornost zdrojům čínské komunistické strany, jako je například deník People's Daily (Liu, 2010). Ty jsou však ovlivňovány rozhodnutím Strany, která rozhoduje o tom, co se zveřejní a co ne. Proto je téma rakovinových vesnic častokrát úmyslně eliminováno a čínští čtenáři se o nich dozvídají, až když už se vesnice nacházejí ve velkých problémech.

5.4 Protesty

Zoufalí vesničané bojují se znečišťovateli různými způsoby. Někteří se shlukují před branami továren, aby zastavili jejich produkci, nebo se snaží získat vládní pozornost. Lokální protesty jsou často organizované vedením vesnic. Vesničané ale mají častokrát svázané ruce. Liu (2010) zmiňuje zatčení několika obyvatel z vesnice Shenqiu v provincii Henan (沈丘县, 河南) z důvodu „vyzrazení státního tajemství“, které je v Číně považováno za velmi závažný zločin. V tomto případě se jednalo o představitele vesnice, kteří zveřejnili médiím, kolik vesničanů zemřelo na rakovinu.

5.4.1 Okres Jinshan (金山区)

V roce 2015 protestovali obyvatelé Jinshanu [okres na jih od Šanghaje (上海)] proti plánu přemístění petrochemického závodu do jejich sousedství, který byl v 90. letech 20. století postaven v šanghajske průmyslové zóně Pudong. V průběhu tří let však došlo ke čtyřem požárům, které zpochybnily bezpečnost tohoto zařízení, a proto byla práce v komplexu pozastavena a čínské úřady rozhodly o přemístění závodu do Jinshanu (Tsien, 2015). K požárům s největší pravděpodobností došlo z toho důvodu, že továrna

využívá vysoce hořlavého uhlovodíku – paraxylenu, který je častokrát příčinou nehod v továrnách.

Podle organizátorů se protestů zúčastnily desítky tisíc protestujících s ochrannými maskami proti znečištění, aby poukázali na zdravotní a environmentální rizika, která továrna představuje. Někteří z protestujících měli na hlavách čelenky s nápisem: „Ano politice vedené presidentem Xi a komunistickou stranou, ne zavedení továrny v Jinshanu a ne rakovině.“ (Tsien, 2015).

Protesty proti výstavbě petrochemického závodu však byly neúspěšné. Policie zastavila všechny autobusy přijíždějící do Šanghaje z Jinshanu. Park, kam měly protesty směřovat, byl zavřen pro veřejnost a ti, kterým se podařilo do parku dostat, byli buď převezeni policejními auty zpět do Jinshanu, nebo byli odvezeni na policejní stanici, ze které byli po „přeučení“ propuštěni. To vše navíc poté, co podepsali slib, že se nikdy nebudou účastnit shromáždění tohoto typu (Tsien, 2015).

5.4.2 Vesnice Liuchong (刘冲村) v Hubei (湖北)

Ve vesnici Liuchong byl postaven závod na těžbu fosfátu a továrna na hnojiva Dasheng Chemical, kterou mnoho vesničanů obviňuje za rapidní zhoršení okolní krajiny i života místních občanů. Díky těžbě pod „domy místních“ se do pitné vody dostala silná vrstva sedimentů a voda změnila barvu. Továrna se v okolních horách zbavovala tun výrobního odpadu, jehož součástí jsou rakovinotvorné chemikálie jako arsen, kadmium a šestimocný chrom. Tento odpad v kombinaci s emisemi z továrny podle místních zničil úrodu celé vesnice – plodiny byly tak špatné, že je i prasata, která se častokrát rodila buď už mrtvá, nebo se zdeformovanými těly, odmítala. Zemědělci z Liuchongu začali přicházet o nabídky prodeje, protože byla jejich rýže označena za jedovatou (Schmitz, 2013).

Místní obyvatelé si proto začali stěžovat. Od roku 2010 každý týden skupina farmářů protestovala před branami továrny. Dožadovali se pomoci i orgánů státní správy. Chemický závod vyplatil pouze dvě rodiny, které přišly o zisk, což vyvolalo další vlnu odporu a protestů, kdy se další rodiny dožadovaly náhrad. Toto však vyděsilo místní orgány a začalo docházet k zatýkání a obviňování z vydírání chemického závodu jako varování pro ostatní farmáře. Situace došla dokonce tak daleko, že samotný starosta

vesnice byl odvolán ze své pozice, protože nezabránil svým občanům v cestách do Pekingu, kde se dožadovali svých práv (Schmitz, 2013).

5.4.3 Vesnice Nanmen (南门)

Vesnice Nanmen je jedna z mnoha rakovinových vesnic nacházejících se v blízkosti Šanghaje, kde se takřka přes noc objevila skládka a později továrna na sběr odpadu. Tamní voda se zbarvila a zapáchala, byla zaplněna odpady a černým bahnem.

Vesničanka Wang Qing přišla o své ani ne dvouleté dítě kvůli leukémii, za kterou viní právě tuto nedalekou továrnu. Wang po dobu dvou let bojovala s čínskou vládou o kompenzaci za její ztrátu. Její boj byl však marný. Sám soudce, který vedl řízení, soucítil se situací rodiny Wang, ale přiznal, že nemůže nechat vyhrát někoho, kdo obvinil vládu (Horn, 2013).

5.4.4 Okres Wengyuan (翁源县)

Okres Wengyuan byl velmi prosperující oblastí. Prameny z blízkých hor zavlažovaly úrodné půdy a doplňovaly rybníky bohaté na ryby. Vše se ale změnilo poté, co těžební společnost Dabao (大宝山多金属矿) začala v roce 1966 s povrchovou těžbou bohatých nerostných surovin, zejména mědi a železa. Ryby v rybnících pomřely a zemědělská půda produkovala stále méně a méně plodin. Těžba samozřejmě ovlivnila i místní obyvatele a jejich zdraví – míra úmrtnosti (zejména zapříčiněna rakovinovým onemocněním) se postupně zvyšovala. Například situace ve vesnici Shangba (上坝村) byla natolik špatná, že vesnice byla označena za „vesnici smrti“ (Yang, 2018).

Lin a kolektiv (2015) poukazují na studie, které objevily, že koncentrace zinku, mědi, olova a kadmia je v oblasti až šestnáctkrát vyšší, než povolují vnitrostátní normy. Dále bylo například zjištěno, že žádný vodní život není schopný přežít v takto znečištěných vodách déle než 24 hodin.

Vesničané se po několika letech bojů s těžební společností obrátili na pomoc vlády. Bylo nařízeno, aby společnost Dabao vybuodovala nádrž na pitnou a zavlažovací vodu, projekt však nikdy nebyl dokončen. Provinční vláda v roce 20015 souhlasila s vybudováním nádrže na pitnou vodu, ale místní si museli zaplatit náklady na výstavbu potrubí sami. Vesnice se také začaly domáhat finančních odškodnění – Vesnice Tangxin (塘新) obdržela méně než 10 tisíc yuannů pro více než tisíc obyvatel, jiná vesnice

obdržela 33 tisíc yuannů pro přibližně 3 tisíc obyvatel. Vesnice Tangxin se dožadovala většího odškodnění a začala s těžební společností soudní spor. O samotném soudním sporu se toho zveřejnilo velmi málo, ale výsledek dopadl ve prospěch těžební společnosti Dabao (Yang, 2018).

5.5 Klimatičtí uprchlíci z rakovinových vesnic

Termín „klimatický uprchlík“ označuje takové lidi, kteří opouští své domovské prostředí kvůli environmentálním změnám. Účelem migrace je snaha o zlepšení stávající situace, která ohrožuje buď živobytí jedince, nebo jeho život samotný (Boano et al., 2012). Podle Řandové (2013) se v ohledu na ekologickou migraci stírá rozdíl mezi dobrovolnou a nucenou migrací a veškerou migraci spojenou se životním prostředím můžeme považovat za nucenou.

Rakovinové vesnice se stávají neobyvatelnými oblastmi a migrace je častokrát jediným řešením, která s sebou však přináší mnohá úskalí. V této kapitole pomímím fakt, že relokace není základním řešením problému (kterým by bylo kupříkladu prosazování environmentální politiky nebo snaha o obnovování životního prostředí), ale řešením spíše krátkodobým, které má za cíl zmírnit znečištění a zajistit alternativní rozdělení kritických zdrojů, např. pitné vody a zemědělské půdy. Z pohledu vlády je relokace nákladným a komplikovaným krokem, na který je nutno navázat podporou post-relokačních programů, kdy vláda „riskuje“, že se další rizikové oblasti budou domáhat stejné pomoci (Yang, 2018).

Migrace postihuje většinu občanů rakovinových vesnic z méně rozvinutých oblastí postrádajících nejen dovednosti, ale i kapacitu ke hledání nových pracovních míst a usazení se v nových oblastech. Bez vládní podpory nejsou někteří vesničané schopni opustit ohniska problémů a dostat se do ekonomicky bohatších a pro život bezpečnějších oblastí. Je tedy nutné, aby byly zavedeny vhodné instituce pro přeorientování hospodářských činností a pro pomoc pro emigrantům z vesnic do měst (Li a Wang, 2012).

V této kapitole považuji za důležité zmínit fakt, že ne všichni jsou ochotni vesnice opustit. Horn (2013) označuje tyto případy jako tzv. „dobrovolnou nehybnost (voluntary immobility)“. Většinou se jedná o starší obyvatele, kteří mají emoční spojení s domovinou, dále ty, kteří by přesunem do měst přišli o své výsady a postavení z vesnice, ale také lidi, kteří jsou ochotni ve vesnicích zůstat a s nadějí bojovat proti znečišťovatelům.

5.6 Nevládní neziskové organizace v Čínské lidové republice

Aktivistické nálady postupně zesilovaly zejména v 80. letech 20. století, což vedlo k vytváření organizací, které měly za cíl vyjádřit své názory a prosadit své cíle. V Číně však musí každý segment čínské společnosti sloužit komunistické straně, a proto vláda často omezuje existenci těchto organizací, častokrát zavádí přísná omezení činností nevládních organizací a zakazuje jakoukoliv činnost v politicky citlivých oblastech (Jie, 2006). Již výše zmíněné vládní prohlášení: “可以帮满不能添乱” (Může pomoci, ale nesmí dělat problémy) poukazuje na fakt, že tyto vládní kroky jsou z toho důvodu, že se Komunistická strana Číny obává toho, že by nevládní organizace mohly podrýt její moc (Economy, 2005).

V 90. letech rozhodla čínská vláda o vytvoření polooficiálního sektoru nevládních organizací nazývané GONGO (vládně organizované nevládní organizace). Činnost GONGO je určována vládními agenturami a slouží politické struktuře prostřednictvím svých činností (Xie, 2011). Čínská GONGO společně s NGO tvoří čínskou komunitu nevládních organizací.

13. listopadu 2005 došlo k výbuchu petrochemické továrny, která byla zodpovědná za vypuštění benzenu, anilinu a nitrobenzenu do řeky Songhua (松花江) a způsobila třicet pětkrát vyšší obsah benzenu v řece, než je regulační limit (Wilson, 2015). Tento incident znamenal důležitý zlom v čínské společnosti v přístupu k environmentálním problémům tím, že začala vyvíjet tlak na čínský stát a podporovat environmentální organizace k soudním sporům a boji proti takovýmto znečišťovatelům.

Gutman a kolektiv (2018) uvádí, že environmentálních nevládních neziskových organizací je v ČLR registrováno okolo sedmi tisíc. Tyto organizace častokrát nejsou viditelné v celonárodním měřítku, jen některé neziskové organizace dosáhly celostátního rozsahu, například Friends of Nature nebo All China Environmental Federation, viz podkapitola 5.6.1.

NGO jsou považovány za nejvýraznější organizační základnu pro zelenou veřejnou sféru a jejich kampaně jsou účinnou taktikou k propagaci environmentálních otázek. Nevládní organizace se zabývají specifickými problémy, jako je snižování emisí skleníkových plynů, zlepšení udržitelnosti výrobních procesů, omezení ničení lesů a vodních zdrojů atd. Zabývají se širokou škálou aktivit od veřejného vzdělávání, budování komunit pro výzkum až po ochranu a pomoc znevýhodněných skupin. Čínská

ekologická hnutí často spolupracují s hromadnými sdělovacími prostředky, díky kterým přitáhnou pozornost obyvatel k danému problému.

5.6.1 Pomoc nevládních neziskových organizací v rakovinových vesnicích

5.6.1.1 Chongqing Green Volunteers League

Dobrovolníci Chongqing Green Volunteers League (重庆市绿色志愿者联合会) nashromáždili dostatek důkazů proti znečišťovatelům a zveřejnili je médiím. Toto mediální pokrytí vedlo k inspekci Úřadu pro životní prostředí Chongqing v chemických továrnách na západě od samosprávného města Chongqing a pouhé tři prošly testy a kontrolami znečištění a mohly pokračovat v produkci (Liu, 2010).

5.6.1.2 Friends of Nature

Friends of Nature (自然之友, FON) je nejstarší ekologickou nevládní organizací Čínské lidové republiky oficiálně zaregistrovaná 5. června 1993, která se snaží dosáhnout ekologicky harmonické společnosti. Organizace zvyšuje povědomí o ochraně životního prostředí a napomáhá v rozvoji dalších nevládních organizací a studentských skupin (Friends of Nature, 2017).

Roku 1988 byly v okrese Luliang (吕梁) postaveny dvě továrny, které v průběhu několika let postupně vypouštěly odpad do okolí. Kvůli nelegální skládce továren pomřelo velké množství dobytka a rapidně se zvýšil počet vesničanů nakažených rakovinou. Místní vláda označila tento rakovinový seznam za zfalšovaný a odmítala se případem zabývat (Wilson, 2015).

Wilson (2015) také zmiňuje, že Greenpeace provedla v oblasti několik testů, jejichž výsledky prokázaly, že voda je enormně znečištěná. Díky účasti Greenpeace se na místní orgány začalo tlačit, aby situaci nebraly na lehkou váhu a odůvodnily, proč se to stalo.

Roku 2011 podala FON společně s Green Volunteers Union žalobu na chemickou továrnu ve městě Qujing (曲靖) v provincii Yunnan (云南). Tento proces byl hodně zmiňován v čínských médiích jako mezník účasti NGO v soudních procesech proti znečišťovatelům. (Gao, 2013).

Žalobcům, tedy dvěma výše zmíněným organizacím, bylo soudem nařízeno, aby se spojily s Úřadem pro ochranu životního prostředí Qujing, jinak by se neotevřelo soudní řízení. Problémem však bylo, že tento úřad byl zodpovědný za kontrolu a monitoring továren znečišťovatelů, takže by v soudním řízení měl stát spíše na straně obžalovaného než na straně žalobce. Soud dále také neuznal důkazy o znečištění získaných žalobci a nařídil, aby žalobci najali soudem schváleného výzkumníka, který by určil úroveň znečištění, což by stálo sedm milionů yuanů (Wilson, 2015).

Po takřka dvou letech soudního řízení uzavřely obě strany dohodu, jejíž součástí bylo určení zodpovědnosti za znečištění a plán na vyčištění oblasti. Obžalovaný však dohodu odmítnul oficiálně podepsat a začal si stanovovat nové podmínky a výjimky (Chinese Research Perspectives on the Environment, 2016).

5.6.1.3 Green Anhui

Studentská organizace Green Anhui (绿满江淮) pomohla obyvatelům vesnice Qiugang (仇岗) nashromáždit důkazy a získat mediální pokrytí případu znečištění vodních zdrojů a ovzduší třemi chemickými závody v okolí. Pomoc nevládní organizace bezbranným občanům vedla k pozastavení těchto továren a jejich přesunu (Liu, 2010).

5.7 Závěr kapitoly

Čínská vláda uznala existenci rakovinových vesnic a tohoto problému až ve 12. pětiletém plánu. Oficiální vládní uznání tohoto problému však nevedlo k příliš velkým změnám. Čínská vláda častokrát odmítá uznat propojení rakovinových vesnic a zhoršení životního prostředí dané oblasti s blízkými továrnami, a místní tudíž ztrácí možnost státní pomoci v boji se znečišťovateli (Horn, 2013).

Masivní protesty v jednotlivých vesnicích a účast environmentálních nevládních neziskových organizací vedly k postupné medializaci tohoto problému, která určitým způsobem vytvářela tlak na místní autority a centrální vládu.

Mnoho nevládních organizací se snaží zorganizovat pomoc znevýhodněným občanům a častokrát fungují jako prostředník mezi protestujícími buď s médií jako šířitel, nebo s vládou při snaze otevřít diskuzi a najít řešení situace. Situace pro čínské nevládní organizace není nijak příznivá. Vláda, popř. místní úřady, častokrát stojí proti nim a environmentální NGO mají málokdy možnost se bránit, například stejně jako v případě organizace Green Anhui, podkapitola 5.6.1.3.

Čínské nevládní neziskové organizace mají v ČLR nelehké postavení. Výše zmiňované soudní procesy jsou dobrými příklady toho, jak svázané ruce mají environmentální neziskové organizace v pomoci znevýhodněným občanům (nejen) v rakovinových vesnicích. Vláda a místní autority takřka vždy stojí proti nim a jsou na straně znečišťovatelů nebo odmítají přiznat svá zpochybnění, jen aby neztratili tvář či vliv.

Místní úředníci v některých případech dokonce tlačí na obyvatele rakovinových (a i jinak znevýhodněných) vesnic a oblastí, aby dobrovolníkům nebo výzkumníkům neposkytli žádné informace, čímž by mohli pozastavit vyšetřování. Dobrovolníci jsou navíc častokrát fyzicky napadáni nebo uvězněni za „narušování společenského života a klidu.“

Na závěr považuji za důležité zmínit, že uznání rakovinových vesnic čínskou vládou představuje pozitivní krok dopředu, viz strana 40, jehož řešení však stagnuje na místě zejména z toho důvodu, že místní autority i centrální vláda stále upřednostňují business a ekonomický rozvoj.

Z analýzy problému rakovinových vesnic vyvozují, že toto environmentální téma nevedlo (kromě změny pohledu veřejného diskurzu na tuto problematiku) k žádným zásadním správním obměnám a zlepšení přístupu k ochraně jak životního prostředí zdecimovaných oblastí, tak zlepšení životní úrovně a bezpečnosti pro jejich obyvatele nebo ke snaze čínské vlády a místních autorit k vytváření tlaku na jednotlivé znečišťovatele za účelem vytvoření ekologičtější cesty k ekonomickému růstu.

6 Znečištění vody

Znečištění vody představuje jeden z nejzávažnějších globálních ekologických problémů. Vnitrozemské vodní zdroje, tedy jezera, nádrže, potoky a řeky, představují extrémně důležitou roli v celosvětovém ekosystému, od zdrojů potravy až po možnosti dopravy či rekreační oblasti. Vodní zdroje celé planety jsou však ohroženy nejen klimatickou změnou, ale i antropogenní činností (Zhou, 2017).

Průzkumy také ukazují, že v Číně se přibližně 190 milionů lidí potýká/potýkalo s nemocemi spojenými se znečištěním vody a každoročně těmto nemocem podlehne okolo 60 milionů lidí (Dai, 2019). Vávra (--) zároveň uvádí, že více než polovina čínských úpraven pitné vody (přibližně 2 tisíce) nedodává čínskému obyvatelstvu vodu vyhovující národním standardům.

Špatná kvalita vody ohrožuje lidské zdraví a ekosystém, zvyšuje náklady na léčbu a snižuje dostupnost pitné a užitkové vody a zároveň omezuje ekonomickou produktivitu a možnosti rozvoje. Je tudíž pochopitelné, že čínská vláda se v průběhu posledních několika desetiletí intenzivně věnovala této problematice a snažila se čelit a vyřešit problémy tohoto odvětví (Dai, 2019).

Čínská vláda vynaložila obrovské investice do řešení tohoto ekologického problému a na podporu obnovy vodních zdrojů zejména od začátku 21. století. Mezi lety 2003 až 2015 investovala čínská vláda přibližně čtyři biliony RMB do městské environmentální infrastruktury a skoro 200 milionů do čištění průmyslových odpadních vod. Zároveň bylo vydáno několik norem a zákonů o ochraně povrchových a podpovrchových vod a vypouštění znečišťujících látek do vody (Ma et al., 2020).

ČLR v průběhu posledních několika dekád čelila výzvě o zlepšení vodohospodářské infrastruktury, tedy dosažení a udržení kvality pitné a užitkové vody a udržení rovnováhy mezi vodními zdroji a rostoucí poptávkou (Vávra, --). V období mezi lety 2001 a 2005 bylo více než 50 procent sedmi hlavních čínských řek považováno za nebezpečné pro lidskou potřebu. Díky vládním rozhodnutím a krokům se toto číslo do roku 2016 snížilo na pouhých devět procent (Dai, 2019).

I přes fakt, že je Čína z hlediska celkového objemu vodních zdrojů považovaná za „bohatou zemi na vodu“, tak se odhaduje, že přístup k vodním zdrojům na osobu je pouze čtvrtinový v porovnání s celosvětovým průměrem (Dai, 2019). Navíc je nutno dodat, že v nejlidnatější a třetí největší zemi světa se vyskytuje jen pět procent světových

zásob obnovitelných sladkovodních zdrojů. Vodní systémy Číny historicky nejsou a nebyly schopné úspěšně čelit hospodářskému vývoji a tlaku ekonomického růstu a v průběhu zejména druhé poloviny 20. století a ve 21. století docházelo k postupnému úpadku kvality vody na území celé země, což ještě více umocnilo omezený přístup k vodním zdrojům.

Jun a Li (2006) tvrdí, že čtyři sta z šesti set čínských měst čelí v různé míře nedostatku vody či jejímu znečištění a z toho více než sto případů jednotlivých měst je označeno za „těžký“. Zároveň je nutné si uvědomit, jaký je v ohledu na vodní zdroje rozdíl mezi severem a jihem. Na severu povrchová voda velmi rychle vysychá a jižních oblastí Číny sice disponují hojnějším množstvím vodních zdrojů, ale čistá voda je zde velkým nedostatkem. (Jun, 2006)

6.1 Strategie a plány vlády

Ústřední vláda za účelem zlepšení kvality účinnosti a kvality vody na regionální a celostátní úrovni, kontroly využívání vodních zdrojů a vypouštění znečišťujících látek do vody vydala několik norem. Nejdůležitější z nich představují tzv. Tři červené linie a Plán pro deset vod (Ma et al., 2020).

Ministerstvo ochrany životního prostředí je odpovědné za vypracování standardů monitorování stavu vodních toků země. Podle každoročně vydávaného bulletinu bylo v roce 2016 pouhých 2,1 procent povrchové vody zařazeno do první úrovně vodních zdrojů (jednotlivé úrovně a rozdělení vodních zdrojů zmíněno v podkapitole 5.2, strana 40), naopak pátá úroveň, tzn. úroveň vody, která je nepoužitelná jak pro pitnou, tak pro užitkovou konzumaci, dosáhla 9,1 procent (Dai, 2019).

Co se týče politického rámce vůči ochraně vodních zdrojů, tak mezi nejvýznamnější období se bezpochyby řadí období 11., 12. a 13. pětiletého plánu, tedy období mezi lety 2006 a 2020. Právě díky těmto třem pětiletkám se razantně změnil jak veřejný, tak politický diskurz vodní ochrany.

Na jednotlivé pětileté plány se zaměřuji v kapitole číslo 3, ale v této části bych se ráda detailněji zaměřila na environmentální ochranu vodních toků na území Číny.

11. pětiletý plán se zaměřil na zabezpečení pitné vody a zlepšení řízení znečištění vod v hlavních povodích země. Byl zveřejněn „Národní plán ochrany zdrojů pitné vody v městech“, který identifikuje hlavní zdroje znečištění a poskytuje řízení prevence

a kontrolu znečištění a „šest plánů prevence a kontroly hlavních povodích“, které rozdělují ochranné cíle do jednotlivých provincií podle povodí za účelem stanovení odpovědnosti za znečišťování (Dai, 2019).

Bylo také rozhodnuto o rozvoji čističek odpadních vod, byly stanoveny limity pro podíl dusičnanů, fosforečnanů a kalů pro dosažení kvality vody. Čističky měly být do roku 2010 postaveny ve všech městech, ale 61 měst [převážně v oblastech provincií Jilin, Heilongjiang, ale i Guandong (吉林、黑龙江、广东)] tento plán nesplnilo. V roce 2010 v Číně fungovalo přes čtyři tisíce čističek a další skoro dva tisíce jich bylo ve výstavbě. I přes částečný úspěch bylo jasné, že čínská vláda bude nucena k masivním investicím pro dosažení a udržení cíle v podobě 85 procent pokrytí čištění odpadních vod, oprav kanalizačních sítí, povodňových kanálů a výstavby potrubí pro sběr odpadních vod (Vávra, --).

Ministerstvo ochrany životního prostředí vydalo plán prevence a kontroly znečištění v povodí hlavních řek, do kterého byla přidána další čtyři povodí.

V rámci 12. pětiletého plánu se čínská vláda zaměřila více na problematiku podzemních vod za účelem zajištění pitné vody. Byl vydán „Národní plán prevence a omezování znečištění podzemních vod“, na základě kterého měla být zahájena obnova kvality podzemních vod a uplatňování mechanismů k prevenci rizik a znečišťování (Dai, 2019).

Velmi důležitý dokument vydaný v období 12. pětiletky je „Dokument číslo 1 z roku 2011“ (2011 年中央一号文件), který stanovuje tzv. „nejpřísnější normy“ jindy také nazývané jako „tři červené čáry“, což jsou kontrolní limity pro využívání a spotřebu vodních zdrojů, kontrolní limity pro efektivní využití vody a limity vypouštění znečišťujících látek v městských zónách.

Akční plán prevence a kontroly znečištění vod byl vydán Státní radou na konci 12. pětiletky a obsahoval seznam opatření k řešení znečištění vody. Jeho cílem bylo zlepšit kvalitu jak povrchových, tak podzemních vod v ČLR do roku 2030 a zaměřuje se na deset strategických opatření, jmenovitě:

1. celková kontrola vypouštění znečišťujících látek,
2. podpora transformace hospodářské struktury (za účelem nižší intenzity znečišťování),

3. ochrana vodních zdrojů skrze úspory vody,
4. podpora vědy a technologie,
5. daňové kontroly a podpora investice na ochranu vodního prostředí,
6. posílení a vymáhání práva a dohledu nad ŽP,
7. posílení řízení celého hydrologického cyklu,
8. zajištění bezpečnosti vodních zdrojů,
9. odpovědnost za plnění norem a zákonů,
10. posílení účasti veřejnosti a veřejného dohledu (China's Ten Point Water Plan, 2015).

V rámci 13. pětiletého plánu bylo rozhodnuto, že musí být zavedena komplexní preventivní a léčebná opatření vodních toků a podzemích vod, průmyslová odvětví musí splňovat emisní normy a všechny silně znečišťující podniky v městských částech musí být přemístěny, modernizovány do ekologičtější formy a v posledním případě uzavřeny. Nejvýznamnějším zákonem zaměřujícím se na znečištění vody je „Zákon o prevenci a kontrole znečištění vody“, který se specificky zaměřuje na řeky, jezera, kanály, zavlažovací kanály, nádrže a jiné povrchové a podzemní vody. Zákon upravuje důležité aspekty řízení kvality vody, norem a kontrolních orgánů pro prevenci a regulaci znečištění vody jak průmyslovým znečištěním, tak znečištěním městských domácností, zemědělským a lodním znečištěním. Zákon dále specifikuje sankce za znečištění překračující emisní normy atd. (Dai, 2019).

Podle Dai (2019) představuje voda klíčový aspekt 13. pětiletky a vláda se zaměřila na šest cílů v ohledu na zlepšení kvality čínských vodních zdrojů, jmenovitě:

1. zavedení jednotné správy kvality vodních zdrojů,
2. zavedení celostátní strategie pro boj proti vodnímu znečišťování,
3. prioritní ochrana vodních útvarů,
4. stanovení holistických strategií pro řešení znečištění podzemních vod,
5. zlepšení situace vodních útvarů v čínských městech,
6. zlepšení kvality vody v ústí řek a v blízkosti pobřežních oblastí.

Kroky státní správy za účelem zkvalitnění vodních zdrojů a zmírnění znečištění vody vedly k výraznému zlepšení, kdy došlo ke zkvalitnění a zlepšení stavu vodních zdrojů na území celé republiky (Ma et al., 2020).

Vodohospodářství v ČLR představuje poměrně roztržštěný systém několika hráčů a správa vody je rozdělena mezi několik ministerstev – Ministerstvo vodních zdrojů, Ministerstvo ekologického prostředí a Ministerstvo přírodních zdrojů [primární zodpovědnost za správu a dohled nad vodními zdroji má ze zákona Ministerstvo vodních zdrojů. Za kvalitu vody odpovídá naopak hlavně Ministerstvo ochrany životního prostředí (Gippel, 2017)] a jejich nedostatečná spolupráce, překrývání odpovědnosti a nepředávání si informací mezi sebou vedly k problémům a nejasnostem v úlohách jednotlivých ministerstev ve správě vody. K vyřešení těchto problémů byly proto v posledních letech zřízeny mezioborové organizace, které vyvažují spolupráci mezi jednotlivými aktéry a dohlížíjí na dodržování výkonů správy vodních zdrojů stanovených ústřední vládou (Liu, 2020).

6.2 Vládní projekty

6.2.1 Jezero Tai (太湖)

Podle Tai a Ellis (2008) patří jezero Tai společně s jezery Chaohu a Dianchi (巢湖、滇池) mezi nejvíce znečištěná čínská jezera. V roce 2006 byla voda v jezeře Chaohu označená jako kvalita 5,4 (viz strana 41) a voda v jezeře Tai byla označena jako „horší než pět plus“ a ústřední vláda musela vynaložit velké úsilí a finance, aby vody vyčistila (zejména od znečištění a emisí vytvořenými průmyslovou činností v okolí) a aby byla jezera zase schopná dodávat pitnou vodu okolním oblastem

Na vyčištění Taihu se podílela místní i ústřední vláda společně s mezinárodní pomocí. Vláda provincie Jiangsu (江苏) zahájila rehabilitační plán ve výši 14,5 milionů USD. Ministerstvo financí a Ministerstvo ochrany životního prostředí stanovily kvóty na vypouštění látek do povodí a rozhodly o monitorování kvality vody. Od Světové banky Čína získala finanční pomoc ve výši 61,3 milionů USD na zlepšení městského životního prostředí v oblasti Taihu (Tai a Ellis, 2008).

6.2.2 Kapitán řek

V roce 2007 neměli obyvatelé města Wuxi (无锡) přístup k pitné vodě z vodovodu po dobu pěti dnů (právě z výše zmíněného jezera Tai). Dai (2014) představuje plán, který v reakci na tento incident založila vláda města – nástroj „kapitán řek“ k ochraně vodních zdrojů. Úředníci na všech správních úrovních (město, kraj a okres) se stávají

kapitány 64 řek a nesou zodpovědnost za kvalitu jejich vod. Kapitáni musí například vložit každoroční vklad do společného fondu, ze kterého se následně odměňují ti, u kterých došlo ke zlepšení kvality vody, a naopak ti, jejichž voda se zhoršila, jsou dále penalizováni – jejich vklad je zkonfiskován.

Tento nástroj měl velké úspěchy a hned v prvním roce po zavedení se kvalita vody výrazně zlepšila – takřka 75 procent zúčastněných vodních toků dosáhlo stanovených standardů. Kapitán řek i přes své nedostatky razantně změnil a zlepšil efektivitu správy vodních zdrojů. (Dai, 2014).

6.3 Spolupráce vlády s lidmi

Akční plán prevence a kontroly znečištěných vod je dokument, který představuje mezník mezi vládními kroky a důrazem na účast veřejnosti. Součástí tohoto dokumentu je dokonce část „Posílení účasti veřejnosti a sociálního monitorování“. Na základě plánu musí být zveřejňovány informace o stavu životního prostředí jednotlivými lokálními vládami, dále pak musí dojít k posílení publicity a vzdělávání veřejnosti o vodních zdrojích, ochraně vodního prostředí a vodního režimu (zejména skrze státní vzdělávací systém) (Action Plan for Water Pollution Prevention, 2015).

Dai (2019) dokonce popisuje případ, kdy člen Ministerstva životního prostředí nabádal občany, aby mu na platformě Wechat posílali fotky a popisy vodních toků, které považují za silně znečištěné s tím, že každá zpráva obdrží úřední odpověď a vláda se na jednotlivé toky zaměří. Tento krok vedl k výraznému zlepšení monitorování kvality vody na čínském území. Ministerstvo také rozhodlo, že bude každý týden vydávat aktuality týkající se silně znečištěných toků společně s pokrokem čištění a jednotlivých plánů na dosažení tohoto cíle.

6.4 Mediální zmínky

Podle Xiong (2016) se dají novinové články související s vodou rozdělit do tří fází: 1946-1967, 1968-1997, 1998 – současnost. V prvním období se novinové články zaměřovaly převážně na důležitost a roli vodních zdrojů v rámci kolektivního zemědělství. Ve druhé fázi počet článků souvisejících s vodou neustále rostl a vrcholem byl přelom druhé a třetí fáze, kdy došlo ke katastrofálním záplavám na Dlouhé řece (长江) a řece Songhua (松花江). Ve třetí fázi bylo významné období mezi lety 2003-2005, kdy došlo k velkým změnám a reformám v oblasti správy vodních toků. Druhým

vrcholem třetího období byl rok 2010, kdy vláda začala pracovat na přísné ochraně vodních zdrojů.

Na začátku 21. století došlo k výraznější změně témat novinových článků. V průběhu druhé poloviny 20. století se články zabývaly převážně povodněmi, obdobími sucha, zásobováním měst a později projekty vodního inženýrství (např. projekt Tři soutěsky a projekt přesunu vody z jihu na sever). Na přelomu století se ochrana a udržitelné využívání vody stalo v oblasti vody hlavním problémem a články se začaly intenzivněji věnovat udržitelnému využívání vodních zdrojů, jejich ochraně a řízení kvality vody a úspoře vody (Xiong, 2016).

Čínská vláda si v průběhu posledního desetiletí uvědomila, že úzká spolupráce s novináři a nevládními subjekty může výrazně pomoci s bojem proti znečištěným vodním tokům. Ministerstvo životního prostředí vyzvalo nevládní organizace a média, aby hráli větší roli v kontrole čínských vodních toků a odkrývání znečišťovatelů (Wong, 2017). Média čínské vládě slouží jako jeden z nástrojů na šíření ochrany vodních toků. Podle Knowles (2016) představuje tato pomalu rostoucí spolupráce mezi vládou země, nevládními organizacemi, sociálními médii a novináři určitou předzvěst zlepšení správy vodních toků.

6.5 Závěr kapitoly

Čínská vláda v rámci boje proti znečišťování a ochrany životního prostředí zveřejnila několik plánů, rozhodnutí a zákonů a dlouhodobě se snaží usměrňovat průmyslová odvětví posedlé ekonomickým růstem.

Z výše zmíněných vládních kroků můžeme vypožorovat, jak se ústřední vláda v průběhu několika desetiletí snažila vypořádat se znečištěním vody a zlepšit celostátní kvalitu vody a jak úspěšná byla. S koncem 11. pětiletého plánu byly překročeny redukční cíle pro oxid siřičitý a chemické spotřeby kyslíku (dále jen CHSK), což je množství kyslíku, které se spotřebuje na oxidaci organických látek ve vodě se silným oxidačním činidlem (Sawyer, 2003). Mezi lety 2005 a 2011 vzrostlo čištění odpadních vod o 20 procent. V roce 2015 klesla koncentrace CHSK o 32 procent v porovnání s rokem 2010. Množství povrchových vod klasifikovaných jako třetí kategorie bylo v roce 2015 o takřka 15 procent vyšší než v roce 2010 a pátá kategorie o skoro 7 procent nižší (Dai, 2019).

Veřejná účast jako potenciální nástroj k posílení státní správy hraje v otázce ochrany vodních toků důležitou roli. Snaha o zapojení veřejnosti k boji proti znečišťování byla v Číně velmi úspěšná i přes fakt, že se vláda musela potýkat s určitými politickými nedostatky a překážkami, protože doposud nejsou přesně stanoveny podmínky o zasahování veřejnosti do politických a pro čínskou vládu citlivých témat a zároveň zatím neexistuje platforma pro účast veřejnosti na rozhodnutí vlády. Pozitivní změnou je však nově revidovaný Zákon o životním prostředí, který umožňuje nevládním organizacím boj ve veřejném zájmu (Dai, 2019).

Účast veřejnosti nebyla však dlouhou dobu ze strany čínské vlády přijímána a podporována – environmentální aktivista Wu Lihong (吴立红) mezi lety 1998 až 2006 bojoval proti chemickým továrnám v okolí jezera Tai a v roce 2006 poslal přes 200 zpráv o znečištění Úřadu pro ochranu životního prostředí, které byly původně ignorovány, ale vedly až k zatčení a následnému odsouzení Wu Lihonga na tři roky vězení. Wu Lihong nepředstavuje výjimku v boji proti vodnímu znečišťování – k obvinění došlo několikrát, zejména z důvodů „šíření lží o znečištění“ (Tai a Ellis, 2008).

Tato případová studie byla jako jediná z třech výše uvedených studií otevřena centrální vládou a myslím si, že z tohoto důvodu můžeme vidět větší úspěchy v řešení a v boji se znečištěním než v případech, kdy se problém dostal do čínského veřejného diskurzu jiným způsobem. Z těchto faktů vyplývá, že čínská vláda je poměrně úspěšná v boji se znečištěním, pokud uzná daný problém a boj o zlepšení kvality se pro ni stane prioritní před ekonomickým růstem či jiným faktorem.

7 Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo vyhodnotit tři případy environmentálních problémů v Čínské lidové republice, jmenovitě znečištění ovzduší, problém rakovinových vesnic a znečištění vodních toků, a podrobit je analýze, jak a kdy se dané případové studie dostaly do veřejného diskurzu. Dále pak zjistit, jaké změny nastaly a zda dané případy vedly k úspěšným změnám. Analyzované případy jsem vybrala na základě průzkumu veřejného mínění největších environmentálních problémů na území ČLR.

V první části práce jsem nejprve položila teoretický základ mechanismů, jak se jednotlivé environmentální problémy dostaly do povědomí občanů Čínské lidové republiky. Další části práce je historický vývoj environmentální ochrany v Čínské lidové republice od prvních náznaků environmentální ochrany po rok 2020 a s náznakem plánů 14. pětiletého plánu mezi lety 2021 až 2025.

Dále jsem se detailněji zaměřila na jednotlivé environmentální problémy a podrobila je analýze. Všechny tři analyzované případy se do čínského povědomí dostaly jiným způsobem, což razantně ovlivnilo úspěšnost či neúspěšnost ve změnách a boj s daným problémem. Čínský lid díky dokumentárnímu filmu *Under the Dome* od novinářky Chai Jing ve velké míře získal více vědomostí o problematice znečištění ovzduší, rakovinové vesnice se do povědomí čínského lidu dostaly díky širšímu protestnímu hnutí a nejefektivnější změny nastaly v oblasti problematiky znečištění vody, a to zejména z toho důvodu, že toto téma začala intenzivně diskutovat samotná vláda.

Dokument *Under the Dome* rozpoutal vášnivou debatu na internetu a byl většinou přijat kladně s tím, že pomohl divákům změnit pohled na danou problematiku a lépe jí porozumět. Čínská vláda tento dokument ze začátku podporovala a články o něm se objevily takřka ve všech čínských denících. Vláda byla ale velmi zaskočena popularitou dokumentu a velmi rychle nařídila, aby byl stažen z internetu. Z toho se dá odvodit, že vláda v tento moment ještě není ochotna či připravena na dialog mezi vládou a občany o citlivých otázkách, jako je například právě znečištění ovzduší.

Rakovinové vesnice představují zoufalý boj znevýhodněných a poškozených vesničanů se znečišťovateli, popř. samotným státem. Vesničané mají však častokrát svázané ruce a protesty vedou takřka k nulovým změnám či ironicky ještě k prohlubování daného problému. Všechny analyzované protesty, které někdy vedly až k soudním sporům, dopadly ve prospěch znečišťovatelů a vlády.

Za nejvýraznější organizační základnu pro zelenou veřejnou sféru a její kampaně jsou považovány environmentální nevládní neziskové organizace, které se častokrát snaží pomoci v rakovinových vesnicích. Účast právě těchto organizací společně s masivními protesty vedly k postupné medializaci problému rakovinových vesnic. Je nutné však uznat, že nevládní organizace mají do dnešní doby určitým způsobem svázané ruce v pomoci znevýhodněným občanům. Vláda a místní autority takřka vždy stojí proti nim a jsou na straně znečišťovatelů nebo odmítají přiznat svá zpochybnění, jen aby neztratili tvář či vliv. Na závěr považuji za důležité zmínit, že uznání rakovinových vesnic čínskou vládou představuje pozitivní krok dopředu, jehož řešení však stagnuje na místě zejména z toho důvodu, že místní autority i centrální vláda stále upřednostňují business a ekonomický rozvoj.

Posledním problémem, kterým jsem se zabývala, je problematika znečištění vodních zdrojů na území Čínské lidové republiky. Podle průzkumů se v Čínské lidové republice potýká s nemocemi spojenými se znečištěním vody a každoročně tímto nemocem podlehne okolo 60 milionů lidí. Čínská vláda si problém znečištěných vodních zdrojů uvědomuje a aktivně se účastní na změně – v průběhu posledních několika dekád došlo ke zlepšení vodohospodářské infrastruktury a byla patrná snaha o udržení kvality pitné a užitkové vody. Čínská vláda vydala několik zákonů a nařízení za účelem zlepšení kvality vody na celostátní úrovni. Vláda se také snaží vypořádat s nedostatečnou spoluprací a překrýváním odpovědnosti jednotlivých ministerstev, mezi které je rozdělena správa vodních toků, vytvářením mezioborových organizací, které dohlížejí na dodržování výkonů správy vodních zdrojů. Čínské vládě se v průběhu několika let podařilo překročit redukční cíle pro znečišťující chemikálie ve vodních zdrojích, zvýšit počet čistíček vod na území ČLR a celkově zlepšit čištění odpadních vod a zlepšit kvalitu povrchových vod.

Z analýzy těchto tří případů je možné vyvodit, že environmentální problémy nejvíce ovlivňují čínský veřejný diskurz od začátku 21. století, kdy je čínský lid pobouřen kvalitou životního prostředí a vyžaduje změny. K výrazným změnám však dochází až po rozhodnutí vlády, která mnohdy upřednostňuje ekonomický růst. Případová studie znečištění vody představuje absolutní kontrast rakovinovým vesnicím, ve kterých i přes snahy občanů a nevládních neziskových organizací nedochází k žádným razantním změnám zejména právě kvůli neochotě vlády, zatímco boj se znečištěnou vodou je v Číně velmi úspěšný především proto, že se do veřejného diskurzu dostal právě

kvůli rozhodnutí čínské vlády. Znečištění ovzduší se do povědomí čínského lidu dostalo díky dokumentárnímu filmu, který byl ale později cenzurován. Čínská společnost ze začátku nadšeně podporovala boj proti znečištěnému ovzduší. Toto nadšení však zmizelo stejně rychle, jako se objevilo hned po vydání dokumentu. Otázkou však je, zda by situace byla stejná, pokud by vláda dokument podpořila a nenařídila jeho cenzuru a využila vlny nadšení a zintenzivnila boj proti znečištěnému ovzduší.

8 Resumé

This thesis aims to answer the question of how environmental problems, namely water pollution, air pollution, and cancer villages, have entered Chinese public discourse. The first part of the thesis contains the historical development of environmental protection in the People's Republic of China and various types of environmental involvement in Chinese society. The next part focuses on individual environmental problems. The studies are divided into separate sections, which contain a description of the issue, and evaluation of why, how and when these cases came into public discourse, media mentions, how the government of the People's Republic of China reacted to them and whether they led to any positive changes, either by Chinese people or the government of the country.

The thesis has come to following results: Air pollution has become widely known to the Chinese people thanks to the documentary *Under the dome*. The document was mostly welcomed, helping viewers to better understand the issue of air pollution. In a case study of cancer villages, I concluded that the villagers' fight against the polluters and the state has so far failed, despite the fact that the authorities' recognition of this problem is a positive step forward. An important role and help for disadvantaged villagers are played by environmental NGOs, which try to draw attention to the problem and help solve these problems. However, polluters and sometimes the government itself often oppose NGOs and prevent them from doing anything. The solution to the problem of polluted water was the most successful of all three analyzes, mainly because the problem was opened up by the Chinese government itself and only thanks to its decision did it successfully enter the Chinese public discourse in an effort to change it.

Keywords: environmental issues, environmental protection, *Under the Dome*, cancer villages, water pollution, Chinese NGOs.

9 Seznam literatury

1. Action Plan for Water Pollution Prevention, 2015. *EU – China Environmental Governance Programme* [online]. Beijing [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: [https://www.lawbc.com/uploads/docs/Action_Plan_for_Water_Pollution_Prevention_\(00229396xAA4DC\).pdf](https://www.lawbc.com/uploads/docs/Action_Plan_for_Water_Pollution_Prevention_(00229396xAA4DC).pdf)
2. ANGANG, Hu a Liang JIAOCHEN, 2011. China's Green Revolution Energy, Environment and the 12th Five-Year Plan: China's green era begins. *China Dialogue* [online]. Londýn: chinadialogue [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www.chinadialogue.net/UserFiles/File/PDF_ebook001.pdf
3. BAI, Xuemei a Peijun SHI, 2006. Pollution Control: In China's Huai River Basin. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development* [online]. **48**(7), 22-38 [cit. 2020-04-30]. DOI: 10.3200/ENVT.48.7.22-38. ISSN 0013-9157. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/ENVT.48.7.22-38>
4. BOANO, Camillo, Roger ZETTER a Tim MORRIS, 2012. *Environmentally displaced people: Understanding the Linkages between Environmental Change, Livelihoods and Forced Migration* [online]. Oxford Department of International Development, **2008**(1) [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/237203771_Environmentally_displaced_people_Understanding_the_Linkages_between_Environmental_Change_Livelihoods_and_Forced_Migration
5. BOOVE, Michaelle, 2014. APEC Blue and China's Hegemonic Dreams. *Young Professionals in Foreign Policy* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20150402102745/http://www.yfpf.org/apec_blue_and_chinas_hegemonic_dreams/
6. BRANIGAN, Tania, 2014. Apec: China blocks access to US air pollution data for Beijing. *The Guardian* [online]. Beijing, 2014 [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/nov/10/apec-china-blocks-access-us-air-pollution-data-beijing>
7. BRANIGAN, Tania, 2015. Beijing authorities sanguine as pollution documentary takes China by storm. *The Guardian* [online]. Beijing [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/05/beijing-sanguine-pollution-documentary-china>

8. CARPENTER, Anne, 2012. *CO2 abatement in the iron and steel industry* [online]. London. 2012: IEA Clean Coal Centre [cit. 2020-03-19]. ISBN 978-92-9029-513-6. Dostupné z: https://www.usea.org/sites/default/files/012012_CO2%20abatement%20in%20the%20iron%20and%20steel%20industry_ccc193.pdf
9. Climate Change and Development in China: 3 Decades of UNDP Support, 2012. *United Nations Development Programme, China* [online]. Beijing: United Nations Development Programme China [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/UNDP-CH-EE-Publications-Climate-Change-and-Development-in-China.pdf>
10. Cook, Ian G. a Murray, Geoffrey. 2002. *Green China: Seeking Ecological Alternatives*. New York: RoutledgeCurzon, 2002.
11. CUI, Shuqin, 2017. Chai Jing's Under the Dome: A multimedia documentary in the digital age. *Journal of Chinese Cinemas* [online]. **11**(1), 30-45 [cit. 2020-08-05]. DOI: 10.1080/17508061.2016.1269481. ISSN 1750-8061. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17508061.2016.1269481>
12. DAI, Liping, 2014. A new perspective on water governance in China: Captain of the River. *Water International* [online]. **40**(1), 87-99 [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1080/02508060.2014.986702. ISSN 0250-8060. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02508060.2014.986702>
13. DAI, Liping, 2019. *Politics and Governance in Water Pollution Prevention in China* [online]. 1. Utrecht: Utrecht Centre for Water, Oceans and Sustainability Law Utrecht University [cit. 2020-07-17]. ISBN 978-3-030-02874-9. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330061171_Politics_and_Governance_in_Water_Pollution_Prevention_in_China
14. DONG, Zhanfeng, 2020. Deeper Ecological & Environmental Policy Reforms In 14 FYP. *China Water Risk* [online]. Hong Kong, 2020 [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <http://www.chinawaterrisk.org/opinions/deeper-ecological-environmental-policy-reforms-in-14-fyp/>
15. ECONOMY, Elizabeth. *The river runs black: the environmental challenge to China's future*. Ithaca: Cornell University Press, 2010, xiii, 337 s. ISBN 0801489784.

16. FENG, Lu a Wenjie LIAO, 2016. Legislation, plans, and policies for prevention and control of air pollution in China: achievements, challenges, and improvements. *Journal of Cleaner Production* [online]. **112**(1), 1549-1558 [cit. 2020-03-24]. DOI: 10.1016/j.jclepro.2015.08.013. ISSN 09596526. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0959652615011026>
17. Feng, Lu a Wenjie, Liao. 2015. Legislation, plans, and policies for prevention and control of air pollution in China: achievements, challenges, and improvements. *Journal of Cleaner Production*. 2015, Sv. xxx.
18. *Friends of Nature* [online], 2017. Beijing [cit. 2020-08-06]. Dostupné z: http://www.fon.org.cn/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=12930&Itemid=260
19. GAO, Helen, 2013. Chinese Government admits existence of cancer villages. *The Lancet Oncology* [online]. **14**(4), 284 [cit. 2020-05-07]. DOI: 10.1016/S1470-2045(13)70065-2. ISSN 14702045. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1470204513700652>
20. GARDNER, Daniel, 2015. China's 'Silent Spring' Moment? *The New York Times* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2015/03/19/opinion/why-under-the-dome-found-a-ready-audience-in-china.html?_r=0
21. GIPPEL, C., Y. ZHANG, X.D. QU, et al., 2017. Design of a National River Health Assessment Program for China. *Decision Making in Water Resources Policy and Management* [online]. Elsevier, 2017, 321-339 [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1016/B978-0-12-810523-8.00019-7. ISBN 9780128105238. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780128105238000197>
22. GIPPEL, C., Y. ZHANG, X.D. QU, et al., 2017. Design of a National River Health Assessment Program for China. *Decision Making in Water Resources Policy and Management* [online]. Elsevier, 2017, **2017**(1), 321-339 [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1016/B978-0-12-810523-8.00019-7. ISBN 9780128105238. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780128105238000197>
23. GUTTMAN, Dan, Oran YOUNG, Yijia JING, et al., 2018. Environmental governance in China: Interactions between the state and “nonstate actors”. *Journal of Environmental Management* [online]. **220**, 126-135 [cit.

- 2020-05-04]. DOI: 10.1016/j.jenvman.2018.04.104. ISSN 03014797. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0301479718304924>
24. Hebei Sailhero Environmental Protection High-tech Co.,Ltd, 2017. *Hebei Sailhero Environmental Protection Hi-tech*. [online]. Shijiazhuang [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://en.sailhero.com/Home.html>
25. HELD, David, Eva-Maria NAG a Charles ROGER, 2011. The Governance of Climate Change in China: Preliminary Report, LSE-AFD Climate Governance Programme. *London School of Economics and Political Science* [online]. London: London School of Economics and Political Science [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/globalgovernance/publications/workingpapers/climatechangeinchina.pdf>
26. HORÁLEK, Adam. *Geografie Číny: učební materiál pro studenty sinologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 179 s. ISBN 978-80-244-3839-9.
27. HORN, Brittany, c2019. Recovery is slow in rural China's 'cancer villages'. *Impact 2020* [online]. Pensylvánie, 2013 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/world/article24752152.html>
28. China's 13th Five-Year Plan for Ecological & Environmental Protection (2016-2020), 2016. *China Water Risk* [online]. Hong Kong: China Water Risk [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <http://www.chinawaterrisk.org/notices/chinas-13th-five-year-plan-2016-2020/>
29. China's 13th Five Year Plan: Environment, 2016. *King & Wood Mallesons* [online]. Hong Kong: King & Wood Mallesons [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.kwm.com/en/hk/knowledge/insights/china-13th-5-year-plan-environment-sustainability-initiatives-20160414>
30. China's Ten Point Water Plan: Mainstream and Organic, 2015. *US-China Forum* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <http://www.us-chinaforum.org/lfay078.pdf>
31. *Chinese Research Perspectives on the Environment* [online], 2016. 6. Leiden: Brill [cit. 2020-05-08]. ISBN 978-90-04-32460-2. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=gsqiDwAAQBAJ&pg=PA156&lpg=PA156&dq=friend+of+nature+qujing&source=bl&ots=GM81QK6_g2&sig=ACfU3U3dfQvAW9gJII_8PC1GHuTLMpAHZg&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwj7yqTD36P

pAhWE66QKHSIC40Q6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=friend%20of%20nature%20qujing&f=false

32. JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.
33. JIE, Chen, 2006. The NGO Community in China. *China Perspectives* [online]. **2006**(6), 29-40 [cit. 2020-05-04]. DOI: 10.4000/chinaperspectives.3083. ISSN 2070-3449. Dostupné z: <http://journals.openedition.org/chinaperspectives/3083>
34. JINRAN, Zheng, 2015. APEC blue listed as one of the top 10 ecological accomplishments of 2014. *China Daily Africa* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: http://africa.chinadaily.com.cn/china/2015-01/28/content_19432489.htm
35. JUN, Ma a Naomi LI, 2006. *Tackling China's water crisis online* [online]. Beijing [cit. 2020-08-06]. Dostupné z: <https://chinadialogue.net/pollution/392-tackling-china-s-water-crisis-online/>
36. KAO, Ernest, 2013. Environmental watchdog admits to 'cancer village' phenomenon. *South China Morning Post* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/news/china/article/1155528/environmental-watchdog-admits-cancer-village-phenomenon>
37. KAVIN, Richard, 2016. China household air purifier market share, size, trends, growth, research study and prospect forecas. *Issuu* [online]. Felton [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: https://issuu.com/richardkavin/docs/china_household_air_purifier_market
38. King, Gary, Jennifer Pan, and Margaret E. Roberts. 2013. "How Censorship in China Allows Government Criticism but Silences Collective Expression." *American Political Science Review* 2: 1–18
39. KNOWLES, Adelaide, 2016. Managing Water Pollution in China with Social Media. *Future Directions International* [online]. Nedlands: Future Directions International [cit. 2020-08-03]. Dostupné z: <http://www.futuredirections.org.au/publication/managing-water-pollution-china-social-media/>
40. Li Raymond, Leung, Guy CK. Coal consumption and economic growth in China. *Energy Policy*. 2011

41. LI, Jun a Xin WANG, 2012. Energy and climate policy in China's twelfth five-year plan: A paradigm shift. *Energy Policy* [online]. **41**, 519-528 [cit. 2020-04-27]. DOI: 10.1016/j.enpol.2011.11.012. ISSN 03014215. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0301421511008895>
42. LI, Zhi-Sui. 2011. The Private Life of Chairman Mao. místo neznámé: Random House Publishing Group, 2011. stránky 272-274. ISBN 978-0-307-79139-9.
43. LIN, C., X. TONG, W. LU, L. YAN, Y. WU, C. NIE, C. CHU a J. LONG, 2005. Environmental impacts of surface mining on mined lands, affected streams and agricultural lands in the Dabaoshan Mine region, southern China. *Wiley InterScience* [online]. 16(5), 463-474 [cit. 2020-04-28]. DOI: 10.1002/ldr.675. ISSN 1085-3278. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/ldr.675>
44. LIU, Lee, 2010. Made in China: Cancer Villages. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*. **52**(2), 8-21. DOI: 10.1080/00139151003618118. ISSN 0013-9157. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00139151003618118>
45. LIU, Tao, Wenya ZHANG a Raymond Yu WANG, 2020. How does the Chinese government improve connectivity in water governance? A qualitative systematic review. *International Journal of Water Resources Development* [online]. **2020**(1), 1-19 [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1080/07900627.2020.1755955. ISSN 0790-0627. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07900627.2020.1755955>
46. LORA-WAINWRIGHT, Anna a Ajiang CHEN, 2016. China's Cancer Villages. *A Companion to the Anthropology of Environmental Health*. Hoboken, NJ, 2016-04-15, (1), 396-416. DOI: 10.1002/9781118786949.ch19. ISBN 9781118786949. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1002/9781118786949.ch19>
47. MA, Ting, Na ZHAO, Yong NI, et al., 2020. China's improving inland surface water quality since 2003. *Science Advances* [online]. **6**(1) [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1126/sciadv.aau3798. ISSN 2375-2548. Dostupné z: <https://advances.sciencemag.org/lookup/doi/10.1126/sciadv.aau3798>
48. MA, Xiaoying a Leonard ORTOLANO, 2000. *Environmental Regulation in China: Institutions, Enforcement, and Compliance*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers. ISBN 0742578526.

49. MASKE, Pembe, 2011. China's Twelfth Five Year Plan (2011-2015) - the Full English Version. *China Direct* [online]. Velká Británie: CBI [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: https://cbi.typepad.com/china_direct/2011/05/chinas-twelfth-five-new-plan-the-full-english-version.html
50. Ministry of Environmental Protection of China (2013) The 12th five-year plan for chemical environmental risk prevention and control (published in Chinese), Beijing, China. Dostupné z: [http://www.zhb.gov.cn/gkml/hbb/bwj/201302/W020130220539067366659.pdf\(A\)](http://www.zhb.gov.cn/gkml/hbb/bwj/201302/W020130220539067366659.pdf(A)).
51. Most concerning environmental issues according to citizens in China as of March 2020 compared to March 2019, 2020. *Statista* [online]. Hamburg [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1001019/china-leading-environmental-issues/#:~:text=This%20statistic%20displays%20the%20results,climate%20change%20at%2036%20percent.>
52. MURRAY, Geoffrey a Ian G. COOK, 2003. *Green China : seeking ecological alternatives*. London: Routledge. ISBN 978-0415861632.
53. NICHOLS, Bill, 2001. *Introduction to Documentary* [online]. 1. Bloomington: Indiana University Press [cit. 2020-08-05]. ISBN 0-253-21469-6. Dostupné z: <http://skola.restarted.hr/wp-content/uploads/2014/06/Bill-Nichols-Introduction-to-documentary.pdf>
54. PALMER, Michael, 1998. Environmental Regulation in the People's Republic of China: The Face of Domestic Law. *The China Quarterly*. **156**, 788-808. DOI: 10.1017/S0305741000051341. ISSN 0305-7410. Dostupné také z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0305741000051341/type/journal_article
55. REN, Yuan, 2015. Under the Dome: will this film be China's environmental awakening? *The Guardian* [online]. Beijing [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/mar/05/under-the-dome-china-pollution-chai-jing>
56. RUDOLPH, Josh, 2015. TRANSLATION: INTERVIEW WITH CHAI JING. *China Digital Times* [online]. Berkley, 2015 [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://chinadigitaltimes.net/2015/03/translation-peoples-daily-interview-chai-jing/>

57. ŘANDOVIČ, Štěpánka, 2013. *Environmentální migranti*. Praha. Diplomová práce. Karlova univerzita, právnická fakulta.
58. SAWYER, Clair N., Perry L. MCCARTY a Gene F. PARKIN., 2003. *Chemistry for environmental engineering and science*. 6. Boston: McGraw-Hill. ISBN 978-0-07-248066-5.
59. SHAGUN, Sharma, 2016. Development and Disease: A Study of Cancer Villages in China. *Politikon: IAPSS Journal of Political Science*. **29**(1), 189-200. DOI: 10.22151/politikon.29.11. ISSN 24146633. Dostupné také z: http://www.iapss.org/wp-content/uploads/2014/10/189_Volume-29.pdf
60. SHAO, Heng, 2015. Only In China: Why A Smog Documentary Sends Chinese Stocks Soaring To Trading Limit. *Forbes* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/hengshao/2015/03/02/only-in-china-why-a-smog-documentary-sends-chinese-stocks-soaring-beyond-trading-limit/#173b1bc459da>
61. SHAPIRO, Judith. *China's environmental challenges*. Cambridge: Polity, 2012, xxi, 205 s. China today. ISBN 978-0-7456-6091-2.
62. SCHMITZ, Rob, c2020. China's toxic harvest: A "cancer village" rises in protest. *Marketplace* [online]. Minnesota, 2013 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.marketplace.org/2013/04/17/chinas-toxic-harvest-cancer-village-rises-protest/>
63. Smog film captivates Chinese internet, 2015. *Financial Times* [online]. Shanghai [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/de190a92-c0b0-11e4-876d-00144feab7de>
64. Speech by President Xi Jinping at APEC CEO Summit, 2015. *Embassy of the People's Republic of China in Ireland* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <http://ie.china-embassy.org/eng/zlt/2d2/t1321119.htm>
65. Taihu: Green Wash or Green Clean?, 2008. *Wilson Center* [online]. Washington: The Wilson Center [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/publication/taihu-green-wash-or-green-clean>
66. Text of Premier Li's press conference, 2015. *China Daily* [online]. Beijing [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/china/2015twosession/2015-03/15/content_19815052_5.htm

67. TREMBLAY, Jean-Francois, 2007. CHINA'S CANCER VILLAGES. *Chemical & Engineering News* [online]. **85**(44), 18-21 [cit. 2020-04-19]. DOI: 10.1021/cen-v085n044.p018. ISSN 0009-2347. Dostupné z: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/cen-v085n044.p018>
68. TSIEN, Wei-yu, c2020. Chinese police muzzle protests in 'cancer village'. *The Observers* [online]. Shanghai: France 24, 2015 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://observers.france24.com/en/20150703-china-factory-protest-cancer-environment-repression>
69. TU, Meng, Bing ZHANG, Jianhua XU a Fangwen LU, 2020. Mass media, information and demand for environmental quality: Evidence from the “Under the Dome”. *Journal of Development Economics* [online]. **143** [cit. 2020-08-07]. DOI: 10.1016/j.jdeveco.2019.102402. ISSN 03043878. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0304387818315827>
70. VAUGHAN, Adam, 2016. China tops WHO list for deadly outdoor air pollution. *The Guardian* [online]. Beijing [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2016/sep/27/more-than-million-died-due-air-pollution-china-one-year>
71. VÁVRA, Petr. Vodohospodářství v ČLR: Zpráva o stavu a příležitostech pro české firmy. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Peking [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/978177/Vodohospodarstvi_v_CLR_final.pdf
72. WANG, Jinpeng, 2018. Reform of China's Environmental Governance: The Creation of a Ministry of Ecology and Environment. *Chinese Journal of Environmental Law* [online]. **2**(1), 112-117 [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1163/24686042-12340026. ISSN 2468-6034. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/cjel/2/1/article-p112_8.xml
73. WANG, Lili, 2005. *Green media: environmental communication in China*. 1. Beijing: Qing hua da xue chu ban she. ISBN 7302120684.
74. WANG, Yan, Richard K MORGAN a Mat CASHMORE, 2003. Environmental impact assessment of projects in the People's Republic of China: new law, old problems. *Environmental Impact Assessment Review*. **23**(5), 543-579. DOI: 10.1016/S0195-9255(03)00071-4. ISSN 01959255. Dostupné také z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0195925503000714>

75. WHITEHEAD, Mark, 2011. *State, Science and the Skies: Governmentalities of the British Atmosphere*. New Jersey: Wiley-Blackwell. ISBN 978-1-444-39986-8.
76. WILSON, Scott, 2015. *Tigers without Teeth: The Pursuit of Justice in Contemporary China* [online]. Londýn: Rowman & Littlefield [cit. 2020-05-07]. ISBN 978-1-4422-3617-2. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=8k2sBwAAQBAJ&pg=PA189&lpg=PA189&dq=friends+of+nature+cancer+villages&source=bl&ots=ZvbwaG7OWh&sig=A CfU3U238cp3zd MJKkVvoWxF4VesIClrA&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwi82 NbJ46HpAhXB2KQKHUtaB3AQ6AEwAnoECAUQAQ#v=onepage&q=cancer%20village&f=false>
77. WONG, Sue-Lin a David STANWA, 2017. China urges closer ties with non-government bodies, media in war on water pollution. *Reuters* [online]. Beijing [cit. 2020-08-03]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-china-pollution-water/china-urges-closer-ties-with-non-government-bodies-media-in-war-on-water-pollution-idUSKBN17N0YP>
78. World Bank. 2007. *Cost of pollution in China : economic estimates of physical damages (English)*. Washington, DC: World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/782171468027560055/Cost-of-pollution-in-China-economic-estimates-of-physical-damages>
79. XIE, Lei, 2011. China's Environmental Activism in the Age of Globalization. *Asian Politics & Policy* [online]. **3**(2), 207-224 [cit. 2020-05-05]. DOI: 10.1111/j.1943-0787.2011.01256.x. ISSN 19430779. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1943-0787.2011.01256.x>
80. XIE, Zhenhua, 2020. China's historical evolution of environmental protection along with the forty years' reform and opening-up. *Environmental Science and Ecotechnology*. **1**, 8. DOI: 10.1016/j.ese.2019.100001. ISSN 26664984. Dostupné také z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2666498419300018>
81. YANG, Guobin a Craig CALHOUN, 2016. Media, Civil Society, and the Rise of a Green Public Sphere in China. *China Information* [online]. **21**(2), 211-236 [cit. 2020-05-04]. DOI: 10.1177/0920203X07079644. ISSN 0920-203X. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0920203X07079644>

82. YANG, Tseming, 2018. China's Cancer Villages. *Forthcoming, The Cambridge Handbook on Environmental Justice and Sustainable Development*, eds. Sumudu Atapattu, Carmen G. Gonzalez and Sara Seck; Santa Clara Univ. Legal Studies Research Paper. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=3277638>
83. YUEN, Samson, 2014. Disciplining the party: Xi Jinping's anti-corruption campaign and its limits. *China Perspectives* [online]. **2014**(3), 41-47 [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/297556733_Disciplining_the_party_Xi_Jinping's_anti-corruption_campaign_and_its_limits
84. ZHANG, Zhihong, 1999. Rural industrialization in China: From backyard furnaces to township and village enterprises. *East Asia*. **17**(3), 61-87. DOI: 10.1007/s12140-999-0023-y. ISSN 1096-6838. Dostupné také z: <http://link.springer.com/10.1007/s12140-999-0023-y>
85. zhihu.com. (2015, March 3). Qiongdong Zhi Xia shujun zaojia huizong [A Collection of Forged Data in Under the Dome]. Zhihu.com. Retrieved from https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5ODkxODQwNQ==&mid=203931928&idx=1&sn=adb1bc2712ea070a164b101b2a5b8476&scene=1&from=groupmessage&isappinstalled=0&key=2e5b2e802b7041cf64400e9105620425be9163c783055d8d7369c5d2d2b85741c06584c85fba7f710bc7d520272f10f8&ascene=1&uin=Mjk5OTg3NDgyMA%3D%3D&devicetype=iPhone+OS7.1.1&version=16010410&nettype=3G+&fontScale=100&pass_ticket=XApYc1IHyl%2B0%2BXebbBOhDnRezVNnJalP2T0h1JkN%205fmh986U%2FJUO2qmEg%2BP%2BXzxq
86. ZHOU, Yongqiang, Jianrong MA, Yunlin ZHANG, et al., 2017. Improving water quality in China: Environmental investment pays dividends. *Water Research* [online]. **118**, 152-159 [cit. 2020-07-17]. DOI: 10.1016/j.watres.2017.04.035. ISSN 00431354. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0043135417302981>